

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

PRÁVNICKÁ FAKULTA

Tereza Sychrová

**PARITA A DISPARITA PODÍLŮ PŘI VYPOŘÁDÁNÍ
SPOLEČNÉHO JMĚNÍ MANŽELŮ**

Diplomová práce

Vedoucí práce: JUDr. Ondřej Frinta, Ph.D.

Katedra občanského práva

Datum vypracování práce (uzavření rukopisu): březen 2014

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem předkládanou diplomovou práci vypracovala samostatně, všechny použité prameny a literatura byly řádně citovány a práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze dne 14. 3. 2014

.....
Tereza Sychrová

Poděkování:

Na tomto místě bych velice ráda poděkovala konzultantovi JUDr. Ondřeji Frintovi, Ph.D., který mi svým laskavým a profesionálním přístupem velice pomohl při zpracování této diplomové práce.

Velký dík patří i mým nejbližším, především mé rodině a příteli, za všechnu pomoc a podporu, kterou mi při studiu a psaní této práce trpělivě poskytovali.

Obsah

1. Úvod	- 1 -
2. Historický vývoj společného jmění manželů	- 3 -
2.1 Manželské majetkové právo v římském období	- 3 -
2.2 Manželské majetkové právo v období středověku a novověku	- 5 -
2.3 Všeobecný občanský zákoník ABGB	- 6 -
2.4 Zákon o právu rodinném z roku 1949	- 9 -
2.5 Úprava bezpodílového spoluvlastnictví v zákoně č. 40/1964 Sb.....	- 11 -
2.6 Zavedení institutu společného jmění manželů v roce 1998	- 13 -
2.7 Společné jmění manželů po rekodifikaci soukromého práva	- 14 -
3. Základní charakteristika společného jmění manželů	- 16 -
3.1 Vznik a zánik společného jmění manželů.....	- 17 -
3.2 Rozsah společného jmění manželů	- 18 -
3.2.1 Aktiva	- 18 -
3.2.2. Pasiva.....	- 19 -
3.3 Režimy společného jmění manželů	- 20 -
3.3.1 Zákonný režim	- 20 -
3.3.2 Smluvený režim	- 20 -
3.3.3 Režim založený rozhodnutím soudu.....	- 21 -
3.4 Obsah společného jmění manželů.....	- 22 -
3.5 Vypořádání společného jmění manželů	- 24 -
3.6 Způsoby vypořádání SJM	- 24 -
3.6.1 Vypořádání dohodou manželů	- 25 -

3.6.2	Vypořádání soudním rozhodnutím	25 -
3.6.3	Vypořádání zákonnou domněnkou	26 -
4.	Parita a disparita podílů při vypořádání společného jmění manželů	27 -
4.1	Normativní východiska parity a disparity podílů.....	27 -
4.2	Disparita podílů v dohodách o vypořádání majetkového společenství	29 -
4.3	Disparita podílů při vypořádání majetkového společenství soudem	31 -
4.4	Podoba disparity podílů v praxi	34 -
4.5	Jednotlivé případy disparity podílů.....	35 -
4.5.1	Negativní okolnosti projevující se v manželství	35 -
4.5.2	Princip zásluhovosti	42 -
4.5.3	Další okolnosti ovlivňující výši podílů při vypořádání.....	44 -
5.	Parita a disparita podílů v praxi	50 -
6.	Komparace zkoumané problematiky se zahraniční právní úpravou	51 -
6.1	Podoba manželského majetkového práva v kontinentálním typu právní kultury	51 -
6.1.1	Manželské majetkové společenství.....	52 -
6.1.2	System oddělených majetků manželů	53 -
6.2	Zákonný majetkový režim v německém právním řádu.....	53 -
6.2.1	Zugewinnngemeinschaft – režim odděleného majetku se společnými zisky.....	54 -
6.2.2	Gütertrennung – režim odděleného majetku.....	55 -
6.2.3	Gütergemeinschaft – režim společného jmění manželů	55 -
6.3	Vyrovnaní v důsledku smrti jednoho z manželů.....	56 -
6.4	Vyrovnaní zisků nabytých v zákonném režimu Zugewinnngemeinschaft	57 -
6.4.1	Výpočet přírůstku k vypořádání.....	58 -

6.4.2 Způsoby provedení vyrovnání	- 59 -
6.4.3 Odmítnutí vyrovnání v důsledku hrubé nespravedlnosti	- 60 -
6.5 Společné a odlišné znaky české a německé právní úpravy	- 64 -
7. Závěr	- 66 -
Seznam použité literatury a zdrojů	- 69 -
Seznam používaných zkratk.....	- 75 -
Abstrakt.....	- 76 -
Abstract.....	- 77 -
Klíčová slova/ Key words.....	- 78 -

1. Úvod

Majetkové uspořádání manželů v jakékoli konkrétní podobě je tradičním institutem občanského potažmo rodinného práva. Společnost vždy dávala přednost při realizaci mezilidských vztahů uzavírání manželství, které v dnešní době a v našem právním prostředí chápeme jako institucionalizovanou podobu soužití dvou osob různého pohlaví – muže a ženy. Na počátku vývoje manželského práva bylo uzavírání manželství chápáno jako výhoda daná ve prospěch muže, a tak bylo nahlíženo právě i na úpravu manželských majetkových vztahů. Až postupem času se manželé stali rovnocennými partnery se stejnými právy a povinnostmi a tato rovnost se promítla i v ustanoveních upravujících manželské majetkové právo. Při respektování zásady rovnosti manželů byl formulován i jeden z esenciálních principů vypořádání společného jmění manželů – rovnost vypořádávaných podílů, která je spolu s opakem – disparitou (nerovností) tématem mé diplomové práce.

Institut majetkového společenství manželů se v průběhu let neustále vyvíjí stejně tak, jako se vyvíjí celý právní řád. Tento vývoj je jednak důsledkem celkové dynamiky společenských vztahů, zároveň jde ruku v ruce s vývojem právním, ekonomickým a v neposlední řadě také s pokrokem vědy a techniky. I přesto, že od zákonného zakotvení manželského majetkového společenství v českém právním řádu uplynulo již několik desetiletí, některé jeho aspekty začaly být v praxi aktuální až v nedávné době.

Tzv. disparita podílů při vypořádání společného jmění manželů je typickou ukázkou problematiky, která do popředí právní teorie a především právní praxe začala vystupovat teprve nedávno a celou řadu let patřila k opomíjeným aspektům českého občanského a rodinného práva. Teprve v relativně nedávné minulosti dovolací soud začal připouštět, že za určitých předpokladů je v konkrétním případě opodstatněné odchýlit se od základního normativního východiska, tedy že pokud se manželé nedohodnou jinak, jejich podíly jsou při vypořádání majetkového společenství stejné. Nutno podotknout, že to nejsou jen soudy, kdo se zdráhá využít možnosti odchýlit se od zásady parity, ale ani samotní účastníci řízení

o vypořádání společného jmění manželů, tedy sami manželé či bývalí manželé, toto řešení příliš často před soudy nenavrhují.

Ve své práci problematiku tzv. parity a disparity podílů rozeberu jednak s důrazem na její normativní východiska, konkrétní podoby a důvody, které využití disparity za určitých okolností mohou odůvodňovat. Zároveň ale analyzuji i relevantní judikaturu, když právě soudy, resp. soud dovolací ve své praxi využití disparity začal připouštět a tím umožnil i vznik a celkový vývoj problematiky prolomení rovnosti podílů manželů na jejich společném majetku. Judikaturu využiji jako jeden z hlavní pramenů mé práce, když odborná literatura se k dané problematice komplexněji nevyjadřuje.

V počátku práce považuji za nevyhnutelné stručně popsat základní historická fakta o institutu manželského majetkového společenství v souvislosti s manželstvím a principem parity vypořádaných podílů. Na první část naváže základní charakteristika společného jmění manželů. Jádrem celé práce bude část třetí, která podrobně rozebere zásadu parity a z ní vycházející disparitu podílů při vypořádání společného jmění manželů. Poznatky, které získám, na závěr srovnám s ustanoveními zahraniční právní úpravy, když pro zmíněnou komparaci jsem si vybrala právní řád německý.

Celé téma práce je zvoleno tak, aby korespondovalo s mou dosavadní právní praxí a z ní vyplývajících zkušeností. Téma společného jmění manželů je mi velmi blízké a prolomením rovnosti podílů jsem se již mnohokrát zabývala, ať už ze studijních či pracovních důvodů. V této souvislosti pak diplomová práce navazuje na mou práci zpracovanou v loňském akademickém roce v rámci projektu studentské vědecké odborné činnosti, když tuto značně doplňuje a především rozšiřuje.

2. Historický vývoj společného jmění manželů

Manželství je důležitá instituce rodinného a společenského života, kterému dává společenský systém přednost pro realizaci přirozených vztahů muže a ženy při jejich soužití.¹ Uzavření manželství má vždy důsledky nejen v osobnostním směru, ale i v majetkoprávní rovině. Tak tomu bylo vždy a i historické právní systémy měly svou úpravu majetkových práv mezi manžely.² Majetkové vztahy manželů jako důsledek uzavření manželství prošel v našem právním prostředí velmi důležitým vývojem. Z počátku manželské svazky svědčily výlučně muži, postupným vývojem došlo k zrovnoprávnění obou pohlaví a nyní jsou oba manželé rovnocennými partnery se stejnými právy i povinnostmi.

2.1 Manželské majetkové právo v římském období

Římské právo neovlivnilo současnou právní úpravu rodinného práva tolik jako např. právo závazkové, které z římské úpravy dodnes vychází.³ Nicméně ani tak nelze popřít velký vliv římského práva na vývoj našeho práva.⁴ Základní úlohu v římském rodinném právu hrála římská rodina, tzv. familia. Stará římská rodina nebyla jen jednotou osob, ale jednotou osob a majetku, a nad obojím vládnul svrchovaně pater familia, tedy otec rodiny.⁵

¹ HOLUB, Milan; BIČOVSKÝ, Jaroslav; POKORNÝ, Milan. *Společné jmění manželů*. 2. vydání. Praha: Linde Praha akciová společnost, 2009. s. 13

² MAKARIUS, Milan. K aktuálním otázkám společného jmění manželů. *In Aplikované právo*. 2005, č. 1, s. 4

³ DVOŘÁK, Jan; SPÁČIL, Jiří. *Společné jmění manželů v teorii a judikatuře*. 2. vydání. Praha: ASPI, Wolters Kluwer, 2007. s. 38

⁴ HOLUB, Milan; BIČOVSKÝ, Jaroslav; POKORNÝ, Milan. *Společné jmění manželů*. 2. vydání. Praha: Linde Praha akciová společnost, 2009. s. 15

⁵ KINCL, Jaromír; URFUS, Valentín; SKŘEJPEK, Michal. *Římské právo*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 1995. s. 132

Staří Římané chápali institut manželství jako svazek, který uzavírá muž ve svůj prospěch. Tento svazek měl sloužit výlučně k jeho potřebám a měl především zabezpečit trvání jeho rodu. Existovala tak převaha manžela nad jeho manželkou, když manžel nad ní disponoval mocí, kterou staří Římané nazývali „manus“ (ruka, pěst).⁶

Z této koncepce potom vycházelo i majetkové uspořádání mezi manželi. Časově starším byl systém úplného majetkového podřízení ženy. Manželka byla nezpůsobilou mít vlastní majetek a nabývala nezbytně vše ve prospěch svého manžela (pokud žena manžela neměla, nabývala pro svého otce.) Novějším a nakonec i výlučnějším systémem byl potom systém oddělených majetkových sfér obou manželů. Tato úprava souvisela především s pronikajícím zvykem uzavírat manželství tzv. sine manu.⁷ Manželství sine manu lze označit jako tzv. manželství volné, v takovém případě muž nezískal moc nad manželkou, manželka zůstala v moci svého otce a žádné společné majetkové společenství tak logicky ani nevzniklo.⁸ Žena se tedy moci svého muže nepodrobila a zachovala si tak i samostatné a nezávislé majetkoprávní postavení.⁹

Ve starším i novějším systému platila zásada, že veškerá břemena manželská nese muž. K ulehčení manžellových břemen manželka obvykle přinášela do manželství věno – dos. Manžel na věno neměl právní nárok, jeho poskytnutí se však jevilo jako společensky žádoucí.¹⁰

⁶ HOLUB, Milan; BIČOVSKÝ, Jaroslav; POKORNÝ, Milan. *Společné jmění manželů*. 2. vydání. Praha: Linde Praha akciová společnost, 2009. s. 15

⁷ SOMMER, Otakar. *Učebnice soukromého práva římského*. II. Díl. Praha: Wolters Kluwer ČR, a.s., 2011. s. 125

⁸ KINCL, Jaromír; URFUS, Valentin; SKŘEJPEK, Michal. *Římské právo*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 1995. s. 132

⁹ SOMMER, Otakar. *Učebnice soukromého práva římského*. II. Díl. Praha: Wolters Kluwer ČR, a.s., 2011. s. 126

¹⁰ Tamtéž

2.2 Manželské majetkové právo v období středověku a novověku

Právní úprava manželství se v českém feudálním státu vytvářela pod velice významným vlivem římskokatolické církve. Církev byla tvůrcem základních rysů úpravy, která byla postavena na monogamii, stíhání cizoložství žen, obligatorní formě církevního sňatku a především nerozlučnosti manželství ve smyslu „co Bůh spojil, člověk nerozlučuj“. Obligatorní forma církevního sňatku přetrvala až do r. 1911, kdy bylo tzv. manželskou novelou stanoveno, že dosud povinná církevní forma sňatku je nadále pouze fakultativní možností. Svazek manželský byl chápán jako svátost a byl považován za prakticky nerozlučitelný. Teprve v době stavovské a pouze v protestantských náboženstvích byl připuštěn rozvod manželství.¹¹

Právní a z toho vycházející majetkové postavení ženy vycházelo z církevních zásad a ze základního předpokladu, že žena je podřízena svému manželovi, kterému má do manželství přinést věno. Věno nevěsty se stalo automaticky vlastnictvím manžela – muže. Žena však na druhou stranu byla v manželství zcela majetkově samostatná, měla plné dispoziční právo ke svému majetku a byla majetkově zajištěna především v podobě tzv. vdovského věna, které představovalo majetek, který jí měl připadnout v případě smrti manžela.¹²

¹¹ MALÝ, Karel et al. *Dějiny českého a československého práva do r. 1945*. 4. vydání. Praha: Leges, 2010. s. 124

¹² Tamtéž

2.3 Všeobecný občanský zákoník ABGB

Dne 1. 6. 1811 byl císařským patentem č. 946 vyhlášen Všeobecný zákoník občanský (Allgemeines bürgerliches Gesetzbuch für die gesamten Deutschen Erbländer der Österreichischen Monarchie, dále jen zkratkou **ABGB**). ABGB se stal základním předpisem občanského i rodinného práva, který se na českém území uplatňoval až do vydání tzv. středního zákoníku občanského v roce 1950. Nutno podotknout, že ABGB recipoval právo římské a v mnoha ohledech na něj navazoval.

Tento občanský zákoník, který nabyl účinnosti dne 1. 1. 1812, mimo jiné kodifikoval i oblast rodinného práva a formuloval v plném rozsahu osobní a majetkové vztahy mezi manžely. Po celou dobu existence rakouského císařství bylo tedy rodinné a manželské právo upraveno v § 44 až 136 ABGB. Občanský zákoník hleděl na manželství jako na smlouvu, jejímž uzavřením se manželé zavázali k plnění vzájemných povinností.¹³

Úprava manželského práva obsažená v obecném zákoníku občanském byla po diskuzích nakonec založena na konfesním principu, základem právní úpravy zůstaly tedy předpisy práva kanonického, které byly autorizovány státem a realizovány pod jeho dohledem.¹⁴ Manželství bylo upraveno pro všechny vrstvy společnosti, ovšem rozdílně pro různá vyznání. Vzhledem k tomuto principu byla připuštěna rozlučitelnost pouze nekatolických manželství.¹⁵

¹³ MALÝ, Karel et al. *Dějiny českého a československého práva do r. 1945*. 4. vydání. Praha: Leges, 2010. s. 282

¹⁴ Tamtéž

¹⁵ ŠMÍD, Ondřej et al. *Rozvod manželství*. Praha: Leges, 2013. s. 19

Právní úprava byla postavena na zásadě, podle které je hlavou rodiny muž, a tomu také náleží vedení domácnosti. Základem jeho povinnosti bylo, aby opatřil pro rodinu hmotný základ a poskytl ochranu proti třetím osobám.¹⁶

§ 91 ABGB

Muž je hlavou rodiny. V této souvislosti náleží mu především právo řídit domácnost: jest však také povinen obstarati své manželce slušnou výživu podle svého majetku a ve všech případech ji zastupovati.

Pro majetkoprávní vztahy mezi manžely bylo stěžejní ustanovení § 1233 a 1237 ABGB. Platila zásada odděleného majetku, která vyplývala z individualismu každého manžela.¹⁷ Z principu odděleného majetku plynulo, že každý z manželů nabýval majetku samostatně, při společném nabývání nastalo podílové spoluvlastnictví a každému manželu příslušel ideální podíl.¹⁸

Podle ustanovení ABGB tedy nebylo základem manželského majetkového práva společenství statků, ale naopak: pokud snoubenci neuzavřeli zvláštní úmluvu o jmění, tzv. svatební smlouvu, platilo, že uzavření manželství na jejich majetkových poměrech nic neměnil. Každý z manželů měl i nadále to, co měl dříve, a sám také i nadále (jen do svého vlastnictví) nabýval.¹⁹ Zároveň byla zavedena římskoprávní domněnka, že v pochybnosti se má za to, že vlastníkem předmětného jmění je muž, resp. manžel.

¹⁶ ROUČEK, František; SEDLÁČEK, Jaromír. *Komentář k československému zákoníku občanskému a občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi*. Díl první. Praha: CODEX Bohemia, s.r.o., 1998. s. 436

¹⁷ Tamtéž s. 524

¹⁸ Tamtéž s. 526

¹⁹ RADVANOVÁ, Senta; ZUKLÍNOVÁ, Michaela. *Kurs občanského práva: Inštitúty rodinného práva*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 1999. s. 45

O vzniku manželství rozhodovala církev, spory manželské včetně rozluky a rozvodu však v období od účinnosti ABGB rozhodovaly soudy světské, tedy civilní. Situace se značně změnila roku 1855, kdy byl uzavřen konkordát mezi katolickou církví a rakouským státem, vrátila se tak úprava účinná před rokem 1811 a byla obnovena pravomoc církevních soudů v manželských otázkách.

Po vzniku první Československé republiky bylo recepční normou převzato rakouské a uherské obyčejové právo, rakouský ABGB platný pro území Československé republiky a uherské právo uplatňované na Slovensku a Podkarpatské Rusi.²⁰ Takto vznikl nežádoucí právní dualismus, který bylo potřeba odstranit. Toto se podařilo pouze částečně, například v oblasti rodinného práva byla přijata nová úprava v tzv. rozlukovém zákoně, zákoně č. 320/1919 Sb. Přijetí tohoto předpisu sjednotilo úpravu uzavírání manželství v Čechách a na Slovensku. Zaveden byl fakultativní církevní sňatek, který v českých zemích nahradil výlučnost sňatku církevního a na Slovensku místo dosavadního obligatorního civilního sňatku dal snoubencům možnost volby, jakou formou jejich manželství vznikne. Dále se podařilo dosáhnout uzákonění rozluky i pro manželství katolíků z taxativně vymezených důvodů. Díky těmto krokům se manželství stalo v převažující míře institucí občanskou.²¹

²⁰ SCHELLE, Karel; VLČEK, Eduard; KADLECOVÁ, Marta; VESELÁ, Renata. *Vývoj českého soukromého práva*. 1. vydání. Praha: Eurolex Bohemia, 2004. s. 18

²¹ MALÝ, Karel et al. *Dějiny českého a československého práva do r. 1945*. 4. vydání. Praha: Leges, 2010. s. 428

2.4 Zákon o právu rodinném z roku 1949

Z občanského zákoníku bylo vyděleno zákonem č. 265/1949 Sb. právo rodinné a manželské majetkové právo bylo tak nadále upraveno v ustanoveních § 22 až 29 uvedeného zákona, v nichž byl zakotven i institut zákonného majetkového společenství mezi manžely (bezprostřední předchůdce pozdější úpravy BSM). Byly tak položeny základy dvoukolejnosti, kdy vedle sebe existoval občanskoprávní a rodinněprávní kodex.

Zákon o právu rodinném byl postaven nově na principu rovnosti muže a ženy včetně rovnosti jejich práv a povinností v manželství.

§ 15

V manželství mají muž a žena stejná práva a stejné povinnosti. Jsou povinni žít spolu, být si věrni a vzájemně si pomáhat.

Zákon stanovil, že jmění, které nabude jeden z manželů v době trvání manželství – vyjma toho, co nabude dědictvím, darem a toho, co slouží jeho osobní potřebě, tvoří tzv. získaný majetek, soubor obou získaných majetků potom tvoří společný majetek manželů. Obvyklou správu zákonného majetkového společenství mohl provádět jakýkoliv z manželů, avšak šlo-li o věc přesahující rámec obvyklé správy, potřeboval souhlas druhého z manželů.²² Byly připuštěny i dohody o rozsahu, správě i trvání společného jmění (v podstatě, jak je tomu dnes).²³

Pro zkoumanou problematiku parity a disparity podílů při vypořádání společného jmění manželů bylo z hlediska tehdejšího zákona stěžejní ustanovení § 26 a násl. ZoPR.

²² HOLUB, Milan; BIČOVSKÝ, Jaroslav; POKORNÝ, Milan. *Společné jmění manželů*. 2. vydání. Praha: Linde Praha akciová společnost, 2009. s. 24

²³ RADVANOVÁ, Senta; ZUKLÍNOVÁ, Michaela. *Kurs občanského práva: Instituty rodinného práva*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 1999. s. 46

§ 26

(1) Jakmile zákonné společenství majetkové zanikne, platí o jmění, které do něho patřilo přiměřeně ustanovení o spoluvlastnictví.

(2) Podíly manželů jsou si rovny.

§ 28

(1) Podíl na jmění náležejícím do zákonného společenství majetkového může být rozvedenému manželu, který je vinen rozvodem, na žádost nevinného manžela odňat, jestliže se o nabytí tohoto jmění nepříčinil vůbec, anebo může být snižen, přičinil-li se v míře jen nepatrné. Jsou-li rozvodem vinni manželé oba, upraví soud jejich podíly na žádost kteréhokoliv z nich tak, aby poměr podílů odpovídal tomu, jak se přičinili o nabytí společného jmění.

(2) Při určení míry přičinění přihlédne se i k tomu, zda-li některý z manželů osobně pečoval o děti a o společnou domácnost.

Z výše citovaných ustanovení vyplývá, že stejně tak jako dnešní právní úprava, i ZoPR byl **postaven na principu parity podílů**. Navíc citovaný zákon jako poslední v české právní historii umožňoval stanovit, který z manželů je rozvodem vinen, a uplatňovala se tak zásada zavinění za rozvod. Manželé podle tehdejší právní úpravy měli na svém manželském majetkovém společenství rovné podíly, bylo však možné za zákonem stanovených okolností tuto rovnost prolomit, a to na žádost jednoho z manželů. Podíl mohl být druhému manželu odňat, pokud tento manžel byl vinen rozvodem a zároveň se o nabytí společného jmění nijak nepříčinil. Pokud byli rozvodem vinni oba manželé, upravil jejich podíly soud podle toho, jak se každý z nich přičinil o nabytí společného jmění. Tehdejší právní úprava taktéž při stanovení míry přičinění o nabytí společného jmění ve svém § 26 odst. 2 ZoPR přihlížela k tomu, jak který manžel pečoval o děti a společnou domácnost.

2.5 Úprava bezpodílového spoluvlastnictví v zákoně č. 40/1964 Sb.

V roce 1964 byl přijat nový občanský zákoník (zákon č. 40/1964 Sb.). V majetkoprávních vztazích v rodině se stala rozhodující instituce bezpodílového spoluvlastnictví manželů, která byla do občanského zákoníku zařazena. Tímto krokem došlo k přesunu úpravy majetkoprávních vztahů mezi manžely z práva rodinného zpět do práva občanského. Konkrétní předpisy byly zařazeny do § 143 až 151 OZ 1964.²⁴

Občanský zákoník se postavil za stanovisko, že do bezpodílového spoluvlastnictví manželů patří především věci osobní spotřeby. Protože hlavní formou spotřeby bylo osobní vlastnictví, dospěl zákonodárce k závěru, že právním výrazem společné spotřeby manželů je osobní spoluvlastnictví.²⁵ Právní úprava tak byla postavena na principu „vše a vždy ve prospěch bezpodílového spoluvlastnictví“.²⁶

Pojmovým znakem bezpodílovosti se osobní spoluvlastnictví manželů podstatně a typicky odlišuje od osobního spoluvlastnictví podílového. U spoluvlastnictví podílového vyjadřuje podíl míru účasti spoluvlastníka na společné věci, zatímco u spoluvlastnictví bezpodílového není míra této účasti vůbec vyjádřena, a to ani podílem, ani jiným vnějším způsobem. Spoluvlastníky jsou manželé žijící v rodinném a spotřebním společenství, u nichž takové vymezení účasti na společné věci není na místě.²⁷

²⁴ HOLUB, Milan; BIČOVSKÝ, Jaroslav; POKORNÝ, Milan. *Společné jmění manželů*. 2. vydání. Praha: Linde Praha akciová společnost, 2009. s. 26

²⁵ DVOŘÁK, Jan; SPÁČIL, Jiří. *Společné jmění manželů v teorii a v judikatuře*. 3. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, a.s., 2011. s. 41

²⁶ RADVANOVÁ, Senta; ZUKLÍNOVÁ, Michaela. *Kurs občanského práva: Instituty rodinného práva*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 1999. s. 46

²⁷ DVOŘÁK, Jan; SPÁČIL, Jiří. *Společné jmění manželů v teorii a v judikatuře*. 3. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, a.s., 2011. s. 41

Do bezpodílového spoluvlastnictví patřilo vše, co mohlo být předmětem osobního vlastnictví a současně to bylo nabyto za doby trvání manželství. Zároveň byla stanovena výjimka a zákon tak vyloučil z bezpodílového spoluvlastnictví věci, které byly nabyty děděním, darem a věci osobní potřeby manžela nebo věci, které sloužily k výkonu povolání jednoho z manželů.

Trvání bezpodílového spoluvlastnictví bylo v zásadě vázáno na trvání manželství. Se zánikem manželství zanikalo i bezpodílové spoluvlastnictví manželů.²⁸ Při zániku BSM bylo potřeba vždy provést jeho vypořádání. Vypořádání mohlo být provedeno dohodou účastníků, soudním rozhodnutím či ze zákona. V ustanovení § 150 OZ 1964 v tehdejšímu znění bylo stanoveno, že podíly obou manželů na společném jmění jsou stejné. Postupem času se v soudní praxi začal formulovat názor, že jazykový výklad daného ustanovení umožňuje odklon od tohoto ustanovení a je třeba ustanovení považovat za dispozitivní.

K problematice prolomení principu parity podílů na společném majetku manželů se Nejvyšší soud ČSSR poprvé uceleněji vymezil ve svém stanovisku uveřejněném ve Sbírce rozhodnutí a sdělení soudů ČSSR pod číslem **R 70/1965**. V této souvislosti se Nejvyšší soud ČSSR vyjádřil v tom smyslu, že pravidla stanovená v §150 OZ 1964 použijí jak na dohodu uzavíranou mezi manžely, tak i na vypořádání soudem. Byla zde také potvrzena zásada, že pro vypořádání se podíly obou manželů považují za stejné, pokud ovšem nejsou zjištěny podmínky pro odchylné stanovení podílu. Nejvyšší soud ve svém stanovisku konstatoval, že praxe soudů se uvedenými hledisky v celku řídí. Uvedené okolnosti jsou uplatňovány v řízení výjimečně, a to zpravidla jen v těch případech, když jeden z manželů za trvání manželů vůbec nepracoval, zejména když se vyhýbal poctivé práci, počínal si neodpovědně k rodině, nestaral se o její potřeby, způsobil škodu, která musela být za dobu trvání manželství uhrazována a druhý manžel na jejím způsobení neměl žádnou vinu nebo

²⁸ BIČOVSKÝ, Jaroslav. *Bezpodílové spoluvlastnictví manželů*. Praha: Linde Praha a.s., 1993. s. 151

konečně, když i z jiných důvodů bylo zjištěno, že manžel se o nabytí společných věcí nezasloužil, nebo zasloužil jen v míře podstatně menší. Uvedené stanovisko také zmiňovalo kritérium potřeb nezletilých dětí, které podle něj působilo již tehdy v praxi potíže.

Stanovisko R 70/1965 Sbírký rozhodnutí a sdělení soudů ČSSR bylo zformulováno krátce po účinnost tehdejšího nového občanského zákoníku a obsahovalo zásady k výkladu některých otázek BSM. Od té doby byly získány další zkušenosti a vyskytly se nové problémy. Nejvyšší soud ČSR tedy považoval za vhodné podrobněji se zabývat problematikou BSM v praxi soudů, a proto vymezil sporné otázky a zabýval se jejich řešením ve stanovisku **R 42/1972** uvedeném ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek. Ve stanovisku R 42/1972 se také blíže vymezil k problematice nerovnosti podílů při vypořádání BSM, když uvedl, že občanský zákoník vychází při vypořádání BSM z toho, že podíly manželů na společném majetku jsou stejné, dává však soudům možnost, aby jejich výši určily i v jiném poměru. Hlediska, z nichž mají soudy při určování velikosti podílů vycházet, podrobněji a vyčerpávajícím způsobem OZ 1964 nevymezuje. Je proto věci úvahy soudů, aby na základě řádně zjištěného skutkového stavu věci v rámci vymezeném ustanovením § 150 OZ 1964 určily výši těchto podílů. Přitom ovšem tato úvaha není libovolná, takže je třeba určení výše podílů opřít o dostatečně zjištěný skutkový stav a rozhodnutí řádně odůvodnit.

2.6 Zavedení institutu společného jmění manželů v roce 1998

Institut společného jmění manželů byl do občanského zákoníku z roku 1964 vtělen tzv. velkou novelou Zákona o rodině (zákon č. 91/1998 Sb. ve znění pozdějších předpisů).

Ačkoli s sebou tento legislativně-politický počín přinesl celou řadu interpretačních problémů, ve výrazněji nezměněné podobě funguje dodnes.²⁹

2.7 Společné jmění manželů po rekodifikaci soukromého práva

Obecné pojetí rodinného práva zůstalo v současné právní úpravě nezměněno. Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník v největší míře navazuje na právní úpravu platnou před 1. 1 2014, která je široce vžitá, a inspiruje se v ní.³⁰

Pokud tedy nacházíme v rámci úpravy rodinného práva odchylky od dřívějšího stavu, jde především o změny formulační, které byly zavedeny s ohledem na snadnější porozumění textu.³¹ Celá koncepce společného jmění manželů a s ní související parity a disparity podílů manželů na společném majetku tak zůstává zachována.

Taktéž důvodová zpráva stanovuje pro vypořádání dohodou i soudní cestou vypořádací pravidla, která jsou shodná s předešlou právní úpravou, a vyjadřuje se v tom smyslu, že tato pravidla jsou pouhým přepisem dřívější úpravy. Z uvedeného je zřejmé, že otázka disparity se v současné právní úpravě objevuje v téměř stejné podobě, přičemž stanovuje stejná kritéria, která jsou při úvaze o disparitě relevantní.³²

Lze tedy předpokládat, že závěry dosavadní judikatury týkající se odklonu od principu rovnosti podílů při vypořádání zůstávají použitelné (nebo alespoň využitelné)

²⁹ KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka. Vypořádání společného jmění manželů a obecná výkladová pravidla a zásady právní. In *Bulletin advokacie*, 2006, č. 10, s. 41

³⁰ Rodinné právo koncepční změny. *Justice.cz*, [cit. 2014 – 02 - 18]. Dostupné z: <http://obcanskyzakonik.justice.cz/rodinne-pravo/koncepcni-zmeny/>

³¹ Tamtéž

³² KRÁLÍK, Michal. Judikatura NS: Parita a disparita podílů při vypořádání SJM (BSM). In *Soudní rozhledy*. 2012, roč. 18, č. 11 – 12, s. 388.

i v budoucnu, resp. současná právní úprava neobsahuje výslovně nic, co by stávající závěry soudní praxe bez dalšího eliminovalo či vylučovalo.³³

Současná právní úprava společného jmění manželů je obsažena v zákoně č. 89/2012 Sb., občanský zákoník v části druhé – rodinné právo, hlavě I – manželství, díle 4 – povinnosti a práva manželů, oddíle 2 – manželské majetkové právo.

Lze tedy shrnout, že úprava manželského majetkového práva v současné právní úpravě navazuje na právní úpravu OZ 1964, a až na pár výjimek nepřináší zásadní změny.

³³ KRÁLÍK, Michal. Vypořádání SJM – možná nerovnost podílů. *In Bulletin advokacie*. 2012, č. 6, s. 37.

3. Základní charakteristika společného jmění manželů

Občanský zákoník definici pojmu společného jmění manželů neobsahuje. Pro základní vymezení však můžeme vyjít z § 708 OZ, který stanovuje, že to, co manželům náleží, má majetkovou hodnotu a není vyloučeno z právních poměrů, je součástí společného jmění manželů.

Společné jmění manželů je příkladem právní formy majetkového společenství mezi manžely. Jeho opakem je systém odděleného (samostatného) majetku manželů.³⁴ Podstatou společného jmění manželů je, že každý z manželů je vlastníkem celé věci, přičemž jeho vlastnické právo je omezeno stejným vlastnickým právem druhého manžela.³⁵

Majetkové vztahy manželů jsou z logiky věci velice úzce spojeny se vztahy rodinnými. Z toho důvodu v zahraničních právních úpravách nalézáme obvykle dva modely zakotvení institutu manželského majetkového společenství v právních normách. Majetkové právo manželů je buď zakotveno v rámci práva rodinného, a to v samostatném rodinněprávním kodexu. Tento model zvolilo například československé zákonodárství 50. let minulého století, kdy společné jmění bylo upraveno zvláštním zákonem, Zákonem o právu rodinném. Druhý model pak upravuje majetkové společenství manželů přímo v rámci občanského zákoníku. Současná právní úprava se tak staví k variantě druhé a upravuje manželské majetkové právo v části druhé Občanského zákoníku – rodinné právo.

³⁴ ŠVESTKA, Jan et al. *Občanské právo hmotné I.* 5. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2009. s. 336

³⁵ FRANCOVÁ, Marie; DVOŘÁKOVÁ ZÁVODSKÁ, Jana. *Rozvody, rozchody a zánik partnerství.* Praha: Wolters Kluwer ČR a.s., 2008. s. 48

3.1 Vznik a zánik společného jmění manželů

Společné jmění manželů je úzce vázáno na existenci manželství, vzniká ex lege zásadně se vznikem manželství a vzniká i v manželství neplatném.³⁶ Vznik společného jmění manželů se váže k momentu uzavření manželství. Teoreticky vzato, společné jmění manželů vzniká již sňatkem; reálně však společné jmění vznikne až v okamžiku, kdy po uzavření manželství jeden nebo oba z manželů nabydou společně první věc, právo či povinnost.³⁷ Se zánikem manželství tak logicky odpadá i důvod pro zvláštní úpravu společných manželských majetkových vztahů.³⁸

Současná právní úprava zná i situace, kdy manželé využijí modifikovaných režimů předpokládaných zákonem a mohou v rámci své smluvní volnosti stanovit jiný okamžik vzniku společného jmění manželů, nežli je okamžik uzavření manželství. Manželé mohou podle § 717 odst. 1 OZ v rámci smlouveného režimu vyhradit vznik svého společného jmění až ke dni zániku manželství. Zároveň mají manželé možnost smlouvou podle § 718 OZ stanovit i úplně jinou dobu vzniku jejich společného jmění. Vždy ale při využití své smluvní volnosti musí respektovat kogentní ustanovení § 719 odst. 1 OZ, kdy smlouva o manželském majetkovém režimu nesmí svými důsledky vyloučit schopnost manžela zabezpečovat rodinu.

Zánik společného jmění manželů spolu se zánikem manželství je naprosto standardní situací, právo nicméně zná i případy, kdy společné jmění zaniká, aniž by zaniklo samo manželství - prohlášení konkurzu na majetek jednoho z manželů, soudní výrok o propadnutí majetku některého z manželů v trestním řízení.

³⁶ RADVANOVÁ, Senta; ZUKLÍNOVÁ, Michaela. *Kurs občanského práva: Instituty rodinného práva*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 1999, s. 47

³⁷ Tamtéž

³⁸ DVOŘÁK, Jan. *Majetkové společenství manželů*. Praha: ASPI Publishing, 2004. s. 221

3.2 Rozsah společného jmění manželů

Společné jmění manželů tvoří dvě základní složky:

- aktiva stanovená v § 709 OZ
- pasiva upravená v § 710 OZ.

3.2.1 Aktiva

Soubor aktiv tvoří veškerý majetek, který za dobu trvání manželství nabyt některý z manželů nebo ho nabyli oba manželé společně. Protože toto vymezení se jeví jako poměrně široké, zákon explicitně stanovuje i výjimky. Součástí společného jmění manželů tedy ze zákona není to, co slouží osobní potřebě jednoho z manželů, manžel to nabyt darem nebo děděním, nabyt to jeden z manželů jako náhradu nemajetkové újmy, nabyt to jeden z manželů v právním jednání vztahujícím se k jeho výlučnému vlastnictví anebo to nabyt jeden z manželů jako náhradu za poškození, zničení nebo ztrátu výhradního majetku. Pro takový majetek, který ze zákona nenáleží do společného jmění manželů, zákon používá pojem výlučný majetek.

Z výše uvedené koncepce lze však dovodit, že do SJM spadá i zisk z výlučného majetku jednoho z manželů. Lze si tedy reálně představit situaci, kdy jeden z manželů nabyde děděním za trvání manželství byt. Tento byt bude spadat do jeho výlučného majetku a nestane se tak součástí SJM. Pokud se ale manžel rozhodne předmětný byt pronajmout, zisk za tento nájem bude spadat jako aktivum do společného majetku obou manželů. Aktivy jsou například mzdy obou manželů (v momentě jejich vyplacení), podíly v družstvech či obchodních společnostech.

3.2.2. Pasiva

Soubor pasiv tvoří podle § 710 OZ dluhy převzaté za dobu trvání manželství, s výjimkami dluhů, které se týkají majetku, který náleží výhradně jednomu z manželů a s výjimkou dluhů, které převzal jeden z manželů bez souhlasu druhého manžela, aniž se přitom jednalo o obstarávání každodenních nebo běžných potřeb rodiny. Současná právní úprava přinesla dle mého názoru poměrně podstatnou změny v koncepci pasiv spadajících do společného majetku manželů.

Nadále jsou pasivy, která spadají do společného jmění manželů, pouze ty dluhy, které se dají převzít, tedy existuje možnost zavázat se na základě smlouvy k povinnosti jejich splnění (např. jeden z manželů uzavře smlouvu o hypotečním úvěru). Na druhou stranu dluhy, které převzít nelze, nemohou být ani součástí SJM. Typickým příkladem jsou dluhy veřejnoprávního či odpovědnostního charakteru. Do SJM tedy nemůže spadat například dluh manžela vznikající z jeho daňové povinnosti či dluh, který vznikl z porušení právní povinnosti manžela (např. dluh na náhradě škody).³⁹

Zároveň součástí SJM nejsou ani dluhy, které převzal jeden z manželů bez souhlasu druhého manžela, a nejedná se přitom o dluh, který by vznikl v souvislosti s obstaráváním každodenních nebo běžných potřeb rodiny. Při posuzování, zda se jedná o dluh spadající do SJM či nikoli, a zda byl dluh převzat v souvislosti s obstaráváním běžných potřeb rodiny, bude vždy třeba přihlídnout ke konkrétním okolnostem a především finančním poměrům zkoumané rodiny.

³⁹ *Finance.idnes.cz* [online]. [cit. 2014-03-11]. Dostupné z: http://finance.idnes.cz/spolecne-jmeni-manzelu-07q-viteze.aspx?c=A130829_110300_viteze_zuk

3.3 Režimy společného jmění manželů

Občanský zákoník upravuje tři odlišné režimy společného jmění manželů. Prvním z nich je režim zákonný, ostatní dva režimy jsou potom režimy modifikované, a to buď smluvně (smluvený režim) anebo soudem (režim založený rozhodnutím soudu).

3.3.1 Zákonný režim

Zákonný režim společného jmění manželů je režimem základním, v případě, že nedojde k modifikaci, použije se na společné jmění manželů ustanovení režimu zákonného.

3.3.2 Smluvený režim

Smluvený režim je postaven na principu smluvní volnosti obou manželů. Snoubenci či manželé mají možnost ujednat si manželský majetkový režim odlišně od režimu zákonného. Toto pravidlo stanovuje § 716 a násl. OZ. Smluvený režim může spočívat v režimu oddělených jmění, kdy cokoli manžel nabyde, nabyde do svého výlučného vlastnictví a zároveň smí s tímto svým majetkem nakládat bez souhlasu druhého manžela. Smluvený režim může ale spočívat i v režimu vyhrazení vznik společného jmění ke dni zániku manželství. S touto variantou počítal i občanský zákoník předešlý, když v praxi se nejednalo o příliš využívané ustanovení. Manželé si mohou mezi sebou ujednat, že jejich SJM vůbec ke dni vzniku manželství nevznikne a vznikne naopak až se zánikem jejich manželství. Součástí SJM potom bude takový majetek, který ke dni zániku manželství vlastní jeden z manželů. Poslední smluvní modifikací je režim rozšíření nebo naopak zúžení rozsahu společného jmění v zákonném režimu. Manželé mohou své SJM rozšířit i na aktiva a pasiva, které zákon ze SJM explicitně vylučuje, tedy např. majetek nabytý děděním či darem, mají ale naopak možnost rozsah i zúžit, a to až na obvyklé vybavení společné domácnosti.

V této souvislosti tak současný občanský zákoník navazuje na občanský zákoník předešlý a právní úprava modifikací se tak víceméně k 1. 1. 2014 nezměnila. Zásadní

novinkou je však ustanovení § 719 OZ, které zmíněné smluvní volnosti manželů stanovuje jakési mantinely, když smlouva mezi manžely nesmí vyloučit schopnost manžela zabezpečovat rodinu. Co ustanovení § 719 OZ v praxi bude znamenat, uvidíme až se vznikem relevantní judikatury.

Pro smlouvu, která je právním důvodem vzniku smluveného režimu, potom zákon stanovuje specifickou formu veřejné listiny. Tato smlouva může obsahovat jakékoli ujednání a týkat se jakékoli věci, ledaže to zákon zakazuje. Smlouva se může týkat rozsahu, obsahu, doby vzniku SJM, jednotlivých věcí i jejich souborů. Smlouvou lze také upravit situaci při zániku SJM. Základním pravidlem však je, že smlouvou nelze vyloučit ani změnit ustanovení o obvyklém vybavení společné domácnosti a zároveň nesmí svými důsledky vyloučit schopnost manžela zabezpečit rodinu a nesmí se svým obsahem dotknout žádné třetí osoby, ledaže by tato osoba souhlasila.

Pro registraci modifikujících smluv by měl být zavedený veřejný seznam, do něhož se na návrh jednoho z manželů, případně na návrh obou z nich, bude zapisovat, v čem si manželé dohodli režim odchylný. Pouze v případě, že tyto odchylky budou zapsané ve veřejném seznamu, bude modifikace společného jmění účinná vůči třetím osobám. Toto ustanovení by mělo chránit třetí osoby (například věřitele), které s jedním z manželů vstupují do smluvního vztahu.⁴⁰

3.3.3 Režim založený rozhodnutím soudu

Soud má možnost ze závažného důvodu na návrh jednoho nebo obou z manželů modifikovat společné jmění. V případě, že toto učiní, vzniká tzv. režim založený rozhodnutím soudu. Za závažný důvod se podle ustanovení § 724 odst. 2 OZ považuje vždy

⁴⁰ *Finance.idnes.cz* [online]. [cit. 2014-03-11]. Dostupné z: http://finance.idnes.cz/novy-obcansky-zakonik-majtkove-pravo-manzelu-smluvni-rezim-a-rozhodnuti-soudu-gpy-/viteze.aspx?c=A130906_111444_viteze_zuk

skutečnost, že manželův věřitel požaduje zajištění své pohledávky v rozsahu přesahujícím hodnotu toho, co náleží výhradně tomu manželu nebo že manžela lze považovat za marnotratného, jakož i to, že manžel soustavně nebo opakovaně podstupuje nepřiměřená rizika. Za marnotratnost lze například považovat situaci, kdy jeden z manželů neustále nakupuje věci, které jsou pro rodinu nepotřebné. Pod podstoupením nepřiměřeného rizika si lze představit například situaci, kdy manžel často a ve vysokých částkách neúměrných finanční situaci rodiny sází na výsledky sportovních utkání. Konkrétní případy marnotratnosti a nepřiměřených rizik postupem času jistě přinese rozhodovací praxe dovolacího soudu. Jako závažný důvod může být shledáno také to, že manžel začal podnikat nebo že se stal neomezeně ručícím společníkem právnické osoby.

Režim založený rozhodnutím soudu lze měnit smlouvou manželů a soud má možnost společné jmění poté, co ho zrušil, obnovit zejména pominou-li důvody k jeho zrušení. Stejně jako v případě smluveného režimu, soud nemá možnost svým rozhodnutím vyloučit ani změnit ustanovení upravující obvyklé vybavení společné domácnosti.

3.4 Obsah společného jmění manželů

Každý právní vztah má svůj obsah, který je tvořen souborem práv a korelativními právními povinnostmi, ne jinak je tomu i u institutu společného jmění manželů.

Obsahem společného jmění jsou práva a povinnosti vznikající:

- a) mezi manžely navzájem
- b) mezi manžely a třetími osobami⁴¹

⁴¹ ŠVESTKA, Jan et al. *Občanské právo hmotné I.* 5. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2009. s. 343

ad a) Zákon tato práva a povinnosti upravuje především v § 713 a násl. OZ pod pojmem „Správa v zákonném režimu“. Podle ustanovení § 713 odst. 1 OZ oba manželé součástí společného jmění manželů užívají, berou z nich plody a užitky, udržují je, nakládají a hospodaří s nimi a spravují je. Povinnosti a práva spojená se společným jměním potom náleží oběma manželům. Z právních jednání týkajících se SJM jsou potom oba manželé zavázáni společně a nerozdílně. Manželé mají samozřejmě možnost dohodnout o modifikaci svého společného jmění manželů. Co se týče práv a povinností v modifikovaných režimech, ty upravují speciálně ustanovení § 722 a násl. a § 728 OZ.

ad b) Právní vztah manželů ke třetím osobám ohledně společného jmění zákon upravuje především v ustanovení § 714. V záležitostech týkajících se společného jmění a jeho součástí, které nelze považovat za běžné, právně jednají manželé společně, nebo jeden manžel se souhlasem druhého. Odmítá-li dát manžel souhlas bez vážného důvodu a v rozporu se zájmem manželů, rodiny nebo rodinné domácnosti, či není-li schopen vůli projevit, může druhý manžel navrhnout, aby souhlas manžela nahradil soud. Jedná-li právně manžel bez souhlasu druhého manžela, v případě, kdy souhlasu bylo zapotřebí, může se druhý manžel dovolat neplatnosti takového jednání. Současná právní úprava v tomto případě zaznamenala změnu, když v OZ 1964 bylo stanoveno, že k vyřizování záležitostí výše uvedeného typu je třeba souhlasu obou manželů, jinak se jedná o právní úkon neplatný.⁴² Manžel se tak v současné době takové neplatnosti musí sám dovolat.

⁴² § 145 odst. 2 OZ 1964

3.5 Vypořádání společného jmění manželů

Pokud zanikne společné jmění manželů, musí dojít také k jeho vypořádání. Obdobně se vypořádání provádí v případě, že došlo k zúžení společného jmění smlouvou uzavřenou mezi manžely formou veřejné listiny ve smluveném režimu nebo zúžení či zrušení SJM provedeného soudem.⁴³ Vypořádání společného jmění je likvidací dosud společných práv a povinností manželů. Zákon v § 736 stanovuje, že k vypořádání dojde v následujících případech:

1. Společné jmění je zrušeno
2. Společné jmění zaniklo
3. Je zúžen rozsah společného jmění

3.6 Způsoby vypořádání SJM

K vypořádání SJM může dojít pouze několika způsoby, které současná právní úprava vysloveně předpokládá. Vypořádání se děje třemi následujícími formami: dohodou manželů, rozhodnutím soudu, anebo podle zákonného ustanovení o presumpci založení nových majetkových poměrů (§ 741 OZ).⁴⁴ Je třeba podotknout, že jednotlivé způsoby se mnohdy prolínají a kombinují. Takovým příkladem kombinace je například situace, kdy se manželé dohodnou na vypořádání jen části SJM, o dalším jeho vypořádání rozhodne na

⁴³ ŠVESTKA, Jan et al. *Občanské právo hmotné I.* 5. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2009. s. 351

⁴⁴ RADVANOVÁ, Senta; ZUKLÍNOVÁ, Michaela. *Kurs občanského práva: Instituty rodinného práva.* 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 1999, s. 55

návrh některého z nich soud, co do zbytku nevypořádaného jmění se uplatní zákonná domněnka.⁴⁵

3.6.1 Vypořádání dohodou manželů

Občanský zákoník upravuje vypořádání SJM dohodou manželů v ustanovení § 738 a násl. Tento způsob vypořádání plně respektuje jeden ze základních principů občanského práva – autonomie vůle a smluvní volnosti, když manželé se o svých majetkových záležitostech mohou dohodnout. Z hlediska společenského je žádoucí, aby se manželé společně usnesli na tom, jakým způsobem zlikvidují svá dosud společná práva a povinnosti. Teprve v případě, že tak nechtějí nebo nejsou schopni učinit, přichází na řadu další způsoby vypořádání.

Dohoda o vypořádání SJM musí být písemná, pokud byla uzavřena za trvání manželství nebo pokud je předmětem vypořádání věc, u které vyžaduje písemnou formou i smlouva o převodu vlastnického práva. Pokud se v dohodě vypořádá věc zapsaná ve veřejném seznamu, dohoda nabývá účinnosti zápisem do veřejného seznamu. Nejčastějším příkladem je zřejmě situace, kdy manželé vypořádají dříve společnou nemovitou věc, která musí být zapsána ve veřejném seznamu – katastr nemovitostí. Jinak má dohoda o vypořádání vždy účinky ke dni, kdy společné jmění bylo zúženo, zrušeno nebo zaniklo, bez ohledu na to, zda dohoda byla uzavřena před anebo po zúžení, zrušení, zániku společného jmění.

3.6.2 Vypořádání soudním rozhodnutím

Nedohodnou-li se manželé o vypořádání, může každý z nich navrhnout, aby rozhodl o vypořádání soud. Soud o vypořádání rozhoduje podle stavu, kdy nastaly účinky zúžení,

⁴⁵ DVOŘÁK, Jan. *Majetkové společenství manželů*. Praha: ASPI Publishing, 2004. s. 223

zrušení nebo zániku společného jmění. Soudní rozhodnutí v těchto případech má konstitutivní význam.

3.6.3 Vypořádání zákonnou domněnkou

Nedošlo-li k vypořádání dohodou a nebyla-li podána žaloba, jíž by se jeden z manželů vypořádání domáhal, ani do tří let od zániku SJM, nastupuje fikce vypořádání, samozřejmě zcela nevyvratitelná.⁴⁶ Ohledně hmotných věcí movitých platí, že jsou ve vlastnictví toho z manželů, kdo je pro potřeby svou, své rodiny nebo rodinné domácnosti výlučně jako vlastník užívá. O ostatních hmotných movitých věcech a věcech nemovitých platí, že jsou v podílovém spoluvlastnictví obou manželů, přičemž podíly obou jsou stejné. V případě, že se jedná o ostatní majetková práva a pohledávky platí, že náleží společně oběma manželům, když jejich podíly jsou rovněž totožné.

⁴⁶ FIALA, Josef et al. *Občanské právo hmotné*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2007. s. 718

4. Parita a disparita podílů při vypořádání společného jmění manželů

4.1 Normativní východiska parity a disparity podílů

V případě, že společné jmění zanikne, je vždy třeba provést jeho vypořádání, tedy jakousi likvidaci společných aktiv a pasiv manželů. Základní právní domněnkou použitelnou pro vypořádání je, že podíly obou manželů na majetku patřícím do jejich společného majetku, jsou stejné, nedohodnou-li se manželé jinak.⁴⁷ Toto pravidlo stanovuje současná právní úprava ve svém ustanovení § 742 odst. 1 písm. a) OZ mezi základními pravidly pro vypořádání. V této souvislosti je nutno podotknout, že výše zmíněná právní úprava ve velké míře navazuje na právní úpravu OZ 1964, který stanovoval toto pravidlo v § 149 odst. 2 tak, že “Zanikne-li společné jmění manželů, provede se vypořádání, při němž se vychází z toho, že podíly obou manželů na majetku patřícím do jejich společného jmění **jsou stejné.**” Z díkce tehdejšího zákona bylo možné vyvodit, že tato zákonná domněnka je vyvratitelná, takže nebylo vyloučeno, pokud to kterýkoli z manželů prokázal, že podíly byly moci být hodnoceny jako různé, a to v závislosti na zjištěných skutkových okolnostech.⁴⁸

Výchozím pravidlem vypořádání je tedy stejnost či rovnost podílů obou manželů na majetku a závazcích. Jde ovšem opravdu jen o výchozí pravidlo, pravidlo, které zásadně

⁴⁷ ŠVESTKA, Jan et al. *Občanský zákoník § 1 - 459. Komentář*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009. s. 995

⁴⁸ ŠVESTKA, Jan et al. *Občanský zákoník § 1 - 459. Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2008. s. 880

platí, ale je nutno připustit jistou možnost odchýlení se. To bude záležet na mnoha dalších skutečnostech.⁴⁹

Již Nejvyšší soud ČSSR ve svém stanovisku uveřejněném ve Sbírce rozhodnutí a sdělení soudů ČSSR pod číslem R 70/1965 Sb. judikoval, že zákon ponechává manželům při vypořádání mimosoudní dohodu a soudům při rozhodování o vypořádání možnost vzít zřetel na všechny okolnosti případu, jež z hlediska vypořádání jejich společného majetku v bezpodílovém spoluvlastnictví mohou být důležité, a jež obecnou formulací nelze postihnout a z tohoto důvodu lze rozdíly manželů stanovit i jinak než stejně.

Jakkoli současná právní úprava nepřinesla v oblasti manželského majetkového práva příliš velké změny, zvolila dle mého názoru dikci mnohem jasnější, ze které lze jednoduchým jazykovým výkladem vyvodit, že od pravidla rovnosti se lze odklonit.

(1) Nedohodnou-li se manželé nebo bývalí manželé jinak nebo neuplatní-li se ustanovení § 741, použijí se pro vypořádání tato pravidla:

a) podíly obou manželů na vypořádávaném jmění jsou stejné,

Princip rovnosti podílů jako základní právní domněnka při vypořádání společného jmění manželů, se uplatňuje v případě, že manželé se nedohodnou jinak, jedná se tedy o ustanovení dispozitivní, které manželé mohou změnit svou vůlí. Zákon tedy přímo počítá s tím, že manželé mohou v dohodě upravit svá práva a povinnosti nerovně. Obecná premisa parity má tedy větší využití v případě soudního vypořádání společného jmění, kdy soud má z citovaného ustanovení vycházet, má však také možnost se od principu rovnosti za určitých podmínek ať už na návrh jednoho z účastníků nebo i bez návrhu, odchýlit.

⁴⁹ ELIÁŠ, Karel et al. *Občanský zákoník: Velký akademický komentář*. 1. svazek § 1 - 487. Praha: Linde Praha a.s., 2008. s. 1391

Disparitu podílů při vypořádání společného jmění manželů můžeme tedy definovat jako postup vypořádání majetkového společenství manželů, kdy dochází k odchýlení se od základního východiska, a to, že podíly obou manželů jsou stejné. Z výše uvedeného lze tedy logicky dovodit jednoduchý závěr – disparita podílů je opakem parity (rovnosti) podílů.

4.2 Disparita podílů v dohodách o vypořádání majetkového společenství

Odborná a komentářová literatura se nikdy v historii výrazněji nevymezovala k principu parity a sní související disparity v dohodách o vypořádání BSM, vyjma občasného konstatování, že i na dohody se použije tehdejší § 150 OZ 1964, který disparitu umožňoval. Ani v souvislosti s institutem SJM, zavedeným k 1. 1. 1998, nedošlo k výraznějším změnám, někdy s poukazem na to, že od zákonem stanovených kritérií se účastníci mohou odchýlit.⁵⁰

Ačkoli činnost dovolacího soudu přináší závěr, že nerovnost podílů v dohodách vypořádávajících majetkové společenství manželů nečiní v praxi žádné větší potíže, objevilo se na počátku 21. století několik relevantních judikátů, které se k danému tématu vyjadřují. Tato judikatura vychází z poměrně stejných závěrů, když většina rozhodnutí shodně konstatuje, že uzavírání dohod vypořádávajících majetkové společenství manželů je postaveno na jednom ze základních principů občanského práva – smluvní volnosti jako projev autonomie vůle smluvních stran.

Podle uvedeného ustanovení (§ 150) se postupuje při vypořádání BSM soudem i dohodou účastníků; pokud je BSM vypořádáno dohodou, uplatní se při jejím uzavírání dispozitivní volnost účastníků občanskoprávních vztahů. Proto dohoda o vypořádání BSM,

⁵⁰ KRÁLÍK, Michal. Judikatura NS: Parita a disparita podílů při vypořádání SJM (BSM). *In Soudní rozhledy*, 2012, roč. 18, č. 11 – 12, s. 384

kterou jeden z účastníků nabude podstatně menší podíl, případně se mu nedostane ničeho, není neplatná pro rozpor s § 150 obč. zák (BSM), resp. s § 149 (SJM).⁵¹

*Není totiž vyloučeno, aby se rozvedení manželé dohodli na vypořádání bezpodílového spoluvlastnictví tak, že jeden z nich nabude menší podíl, případně se mu nedostane ničeho.*⁵²

Disparita podílů v dohodách o vypořádání SJM obvykle nečiní mezi manžely větších sporů, a to především právě díky již zmíněnému principu smluvní volnosti a autonomie vůle, které si manželé jsou při vypořádání vědomi. Ze stejného trendu vyšli i tvůrci současného občanského zákoníku, když explicitně zakotvili dispozitivnost principu rovnosti.

Konec konců v praxi je výše popsaná situace velmi obvyklá, manželé si v dohodě rozdělí své jmění, přičemž by prakticky a technicky bylo velmi obtížné dělit majetek přesně napůl. V případě, že se manželé rozhodnou vypořádat své jmění vzájemnou dohodou, těžko lze naprosto přesně zjistit přesnou hodnotu společného majetku a následně všechny věci, práva a závazky rozdělit napůl. Z tohoto hlediska je tedy v mnoha dohodách použit princip disparity, i když ve většině případů je rozdíl mezi podíly manželů minimální.

Nerovnost podílů v dohodách není ovšem bezbřehá a její aplikaci musí ospravedlňovat opodstatněné důvody. Ačkoli Nejvyšší soud České republiky již několikrát v rámci dané problematiky potvrdil, že existuje stále se posilující trend smluvní volnosti, který umožňuje stranám poměrně silnou dispozitivnost, na druhou stranu i ona smluvní volnost má své limity. Tyto limity Nejvyšší soud České republiky vymežil takto:

⁵¹ Rozsudek NS ČR 22 Cdo 726/99 ze dne 31.7.2000

⁵² Rozsudek NS ČR 22 Cdo 1283/2003 ze dne 9.9.2003

*Podle názoru dovolacího soudu se takováto dohoda žalovaných již **dobrym mravum** přičí a ani s ohledem na zásadu smluvní volnosti ji nelze vzhledem k zadluženosti žalovaného akceptovat.*⁵³

Dovolací soud uzavřel, že dohoda o vypořádání BSM, podle které jeden z manželů získal všechna společná aktiva představující značný majetek, zatímco druhý manžel převzal všechna společná pasiva, přičemž mu nezůstalo vůbec nic, co by mohl použít na úhradu svého dluhu, je v případě neexistence důvodu ospravedlňujícího uzavření takové dohody absolutně neplatná, protože se přičí dobrým mravům a nelze ji akceptovat a to ani s ohledem na zásadu smluvní volnosti.⁵⁴

4.3 Disparita podílů při vypořádání majetkového společenství soudem

Již Nejvyšší soud ve svém stanovisku uveřejněném ve Sbírce rozhodnutí a stanovisek pod číslem R 42/1972 uvedl, že OZ 1964 vychází při vypořádání BSM z toho, že podíly manželů na společném majetku jsou stejné, ale dává také současně soudům možnost, aby jejich výši určily i v jiném poměru. Hlediska, z nichž mají soudy při určování velikosti podílů vycházet, podrobněji a vyčerpávajícím způsobem nevymezuje. Je proto věcí úvahy soudů, aby na základě řádně zjištěného skutkového stavu věci určily výši těchto podílů. Přitom ovšem tato úvaha není libovolná, takže je třeba určení výše podílů opřít o dostatečně zjištěný skutkový stav a následně rozhodnutí řádně odůvodnit. Soud tedy nemůže zcela svévolně a bez odůvodnění rozhodnout o nerovném rozdělení majetku manželů.⁵⁵

⁵³ Rozsudek NS ČR 22 Cdo 141/2009 ze dne 3. 5. 2009

⁵⁴ KRÁLÍK, Michal. Judikatura NS: Parita a disparita podílů při vypořádání SJM (BSM). In *Soudní rozhledy*, 2012, roč. 18, č. 11 – 12, s. 384

⁵⁵ ŠVESTKA, Jan et al. *Občanský zákoník § 1 - 459. Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2008. s. 880

Zákon neobsahuje přesně vymezené důvody či podoby disparity a nestanovuje pro vypořádání přesná pravidla, nýbrž pouze směrnice, jež mají soudce vést k tomu, aby vypořádání majetkového společenství manželů bylo spravedlivé.⁵⁶

Při posuzování konkrétních okolností daného případu má soud přihlížet ke kritériím, která stanovuje OZ v § 742.

(1) Nedohodnou-li se manželé nebo bývalí manželé jinak nebo neuplatní-li se ustanovení § 741, použijí se pro vypořádání tato pravidla:

- a) podíly obou manželů na vypořádávaném jmění jsou stejné,*
- b) každý z manželů nahradí to, co ze společného majetku bylo vynaloženo na jeho výhradní majetek,*
- c) každý z manželů má právo žádat, aby mu bylo nahrazeno, co ze svého výhradního majetku vynaložil na společný majetek,*
- d) přihlédne se k potřebám nezaopatřených dětí,*
- e) přihlédne se k tomu, jak se každý z manželů staral o rodinu, zejména jak pečoval o děti a o rodinnou domácnost,*
- f) přihlédne se k tomu, jak se každý z manželů zasloužil o nabytí a udržení majetkových hodnot náležejících do společného jmění.*

Úvaha o disparitě podílů může být v řízení založena jak návrhem účastníka, tak také z úřední činnosti soudu, jestliže v průběhu řízení vyjdou najevo okolnosti, které disparitu

⁵⁶ Rozsudek NS ČR 22 Cdo 1137/2012 ze dne 27. 6. 2012

podílů opodstatňují.⁵⁷ Bohužel z činnosti soudů prvního stupně, ale i z činnosti soudů odvolacích vyplývá, že se jen velice nerady od pravidla rovných podílů odchyľují.

Judikatura chápe disparitu podílů při vypořádání SJM jako postup, který by měl být užíván pouze v krajních případech. *Takové **výjimečné přiznání většího podílu při vypořádání společného jmění manželů jednomu z manželů však nelze bez dalšího odůvodnit většími zásluhami na získání majetku, aniž by byl zohledněn také přínos druhého manžela při péči o rodinu a obstarávání společné domácnosti.***⁵⁸ *Odklon od principu rovnosti podílů (tzv. disparita podílů) je však postupem výjimečným.*⁵⁹

Jeví se jako společensky spravedlivé, aby uplatnění disparity podílů bylo pouze výjimečným řešením, stejně tak jako to chápe výše citovaná judikatura, nicméně soudy mnohdy odmítají uplatnit disparitu i tam, kde je to skutečně opodstatněné a dokonce i žádoucí. Tento poznatek plyne především z činnosti dovolacího soudu a já sama jsem se v souvislosti s výkonem své dosavadní právní praxe již setkala s mnoha případy, kdy vypořádání společného jmění pomocí nerovných podílů by za dané situace bylo jednoznačně opodstatněno a jeho využití by bylo na místě.

⁵⁷ KRÁLÍK, Michal. Judikatura NS: Parita a disparita podílů při vypořádání SJM (BSM). In *Soudní rozhledy*, 2012, roč. 18, č. 11 – 12, s. 384

⁵⁸ Rozsudek NS ČR 22 Cdo 3174/2007 ze dne 4. 8. 2008

⁵⁹ Rozsudek NS ČR 22 Cdo 3637/2010 ze dne 5. 3. 2012

4.4 Podoba disparity podílů v praxi

Rozdílná výše podílů na společném jmění manželů může být v praxi vyjádřena nejen procentuálně nebo zlomkem, ale i příkázáním určité věci jen jednomu z manželů, aniž by byl ohledně ní zavázán k finančnímu vyrovnání.⁶⁰

Při úvaze o podobě disparity je třeba od sebe odlišit případy, kdy disparitu zakládá vůle účastníků od situace, kdy o disparitě rozhodne soud. V případě mimosoudní dohody manželů je podoba disparity flexibilnější než v případě soudního rozhodnutí.

Zákon explicitně neupravuje způsob nerovného vypořádání a disparita může být tak vyjádřena nejen procentem či zlomkem, ale i příkázáním věci jednomu z manželů, aniž je zavázán k finančnímu vypořádání s druhým manželem ohledně této věci.⁶¹

V praxi se objevuje disparita v **několika podobách**:

1. Jednomu z manželů ji přikázána určitá věc a druhý z manželů nemá nárok na finanční vyrovnání této věci, která patřila do společného jmění manželů.
2. Jednomu z manželů je přikázán dluh a druhý z manželů není povinen tento dluh z jedné poloviny splnit.
3. Nejčastější podobou je potom situace, kdy disparita je vyjádřena zlomkem či procentuálně. Např. jednomu z manželů jsou přikázány hodnoty v rozsahu 60% (tři pětina) a druhému manželovi jsou přikázány hodnoty ve výši 40% (dvou pětina) společného majetku.⁶²

⁶⁰ Rozsudek NS ČR 22 Cdo 2914/99 ze dne 25. 10. 2001

⁶¹ Tamtéž

⁶² KRÁLÍK, Michal. Judikatura NS: Parita a disparita podílů při vypořádání SJM (BSM). In *Soudní rozhledy*, 2012, roč. 18, č. 11 – 12, s. 385

4.5 Jednotlivé případy disparity podílů

Již Nejvyšší soud ve svém stanovisku R 70/1965 uvedl, že pro účely vypořádání jsou podíly obou manželů stejné, pokud ovšem nejsou zjištěny podmínky pro odchylné ustanovení podílu. Za tyto podmínky považujeme především případy, kdy jeden z manželů za trvání manželství vůbec nepracoval, počínal si neodpovědně k rodině, nestaral se o její potřeby, manžel se o nabytí společných věcí nezasloužil nebo zasloužil jen v míře podstatně menší. Tyto okolnosti jsou v manželství okolnostmi negativními a mohou zakládat úvahy o disparitě. Na druhou stranu především novější judikatura zná i naopak okolnosti, které ovlivňují manželství pozitivním způsobem.

V souvislosti s aplikací disparity podílů soudní praxe tedy v současné době rozeznává tři základní okruhy skutečností, které takovou aplikaci odůvodňují.

1. Negativní okolnosti, které v manželství nastaly
2. Princip zásluhovosti
3. Další okolnosti ovlivňující výši podílů při vypořádání

4.5.1 Negativní okolnosti projevující se v manželství

V manželství se může projevit celá řada negativních okolností a způsobů jednání manželů, které chápeme ze společenského hlediska jako nežádoucí. Některé negativní okolnosti judikatura již popsala a označuje je za okolnosti, které mohou založit minimálně úvahu o užití disparity nebo dokonce i následné opodstatnění. Pokud se některá z popsaných okolností v manželství vyskytne, ještě to v žádném případě neznamena, že by měla automaticky způsobit nerovnost podílů na společném jmění manželů. Jak již bylo výše zmíněno, využití disparity soudem je opatřením krajním. U každého případu je tedy třeba vždy zkoumat konkrétní okolnosti a posoudit jejich dopad na hospodaření rodiny, péči o rodinu a manželské vztahy. Ve skutečnosti se totiž může stát, že ačkoli je manželství

nějakou negativní okolností stíženo, ještě to nutně neznamená, že by tato okolnost s sebou nesla negativní dopad ve společném hospodaření či péči o rodinu.

Absence výkonu zaměstnání

Je zjevné, že **absence výkonu zaměstnání** tam, kde by některý z manželů pracovat mohl, ale nechce, zakládá úvahu o disparitě podílů, zvláště pokud se manžel práci vyhýbá.⁶³ Kritérium absence zaměstnání zmiňoval již Nejvyšší soud ČSSR ve svém stanovisku R 70/1965. Nejméně potíží bude zřejmě působit případ, kdy ke snížení výše podílu má vést skutečnost, že jeden z manželů za trvání manželství vůbec nepracoval, zejména když se vyhýbal poctivé práci. Ve zmíněné souvislosti může ovšem nastat i situace, kdy manžel zneužívá sociálních dávek anebo parazituje na svém partnerovi, ačkoli by k práci byl způsobilý. V tomto případě je prakticky a technicky velice těžké prokázat, nakolik šlo opravdu o záměrné zneužívání systému, zejména ve hraničních případech. Samotná skutečnost, že jeden z manželů nemůže pracovat (ať již ze zdravotních důvodů nebo je skutečně nezaměstnatelný) není sama o sobě důvodem pro stanovení nestejně výše vypořadacího podílu.⁶⁴

V situaci, kdy jeden z manželů po dobu trvání manželství nepracuje, je vždy na místě důkladně posoudit konkrétní skutkové okolnosti a velice důkladně zvážit, zda tyto okolnosti mohou odůvodnit užití disparity podílů. Zcela rozdílně jistě posoudíme situaci, kdy například manžel je uznávaným odborníkem ve velice úzkém oboru, přičemž v tomto oboru již po delší dobu není pro něho žádné relevantní pracovní místo, které by odpovídalo jeho vzdělání a kvalifikaci a na druhé straně situaci, kdy manželka v bezdětném manželství je vystudovaná např. v oboru IT, které je v současné době velice žádané, má mnoho

⁶³ KRÁLÍK, Michal. Judikatura NS: Parita a disparita podílů při vypořádání SJM (BSM). In *Soudní rozhledy*, 2012, roč. 18, č. 11 – 12, s. 386

⁶⁴ DVORÁK, Jan; SPÁČIL, Jiří. *Společné jmění manželů v teorii a v judikatuře*. 3. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, a.s., 2011. s. 240

pracovních nabídek, ale pracovat nechce a raději je existenčně závislá na dávkách sociální podpory a finančním zajištění svého manžela. U prvně zmiňovaného případu je třeba velice citlivě zvážit, po jaké době můžeme po manželovi spravedlivě požadovat, aby podstoupil rekvalifikaci, případně začal vykonávat práci, pro kterou kvalifikaci nepotřebuje. Úvaha o disparitě by v takových případech měla být uplatněna spíše zdrženlivě a jen tam, kde manžel skutečně bez vážných důvodů pracovat nechce. V případě, že manžel po značnou část manželství nepracuje, je vždy nutné také přihlídnout k tomu, jak se jako nepracující staral o rodinu a rodinnou domácnost.⁶⁵

Gamblerství, alkoholismus, požívání návykových látek

Další negativní jevy jako jsou například **gamblerství, alkoholismus či požívání návykových látek**, které manželství bezesporu mohou provázet, jsou relevantními důvody ke stanovení nerovných podílů pouze tehdy, pokud jeden z manželů za ně utrácí částky přesahující obvyklé utrácení peněz. Nelze tedy bezpodmínečně vyvodit, že v případě, že jeden z manželů holdoval požívání návykových látek, tato skutečnost automaticky vede k využití disparity. V případě, že toto jeho chování nemělo negativní dopady na finanční hospodaření a vůbec celkový chod a péči o rodinu, není využití disparity opodstatněné.

*Obdobně pak lze nahlížet i na možnost odklonu od principu rovnosti podílů z důvodu alkoholismu jednoho manželů, který byl, jak vyplývá ze zjištění nalézacích soudů příčinou rozvratu manželství účastníků. Uvedená skutečnost sama o sobě vzhledem k výše uvedenému není důvodem k disparitě podílů, pokud se nepromítla do hospodaření se společným majetkem či do péče o rodinu.*⁶⁶

⁶⁵ KRÁLÍK, Michal. Judikatura NS: Parita a disparita podílů při vypořádání SJM (BSM). In *Soudní rozhledy*, 2012, roč. 18, č. 11 – 12, s. 386

⁶⁶ Rozsudek NS ČR 22 Cdo 3637/2010 ze dne 5. 3. 2012

Ve výše uvedeném rozhodnutí se NS pokusil o jistou sumarizaci negativních jednání ovlivňujících manželství závěrem, podle kterého jednání, která lze podle obecného náhledu považovat za negativně ovlivňující vzájemné soužití manželů, mohou vést k úvaze o odklonu od principu rovnosti podílů, jestliže se významným způsobem promítají do hospodaření se společným majetkem nebo do péče o rodinu.⁶⁷

Zaviněné zadlužení či snížení hodnoty společného jmění

Zaviněné zadlužení společného jmění jedním z manželů může být taktéž důvodem pro aplikaci disparity podílů při vypořádání SJM a to především za situace, kdy jeden z manželů velice lehkomyšlně zadlužil společný majetek nebo byl ve velké míře nehospodárný.

„Lze poznamenat, že případné zavinění jednoho z účastníků na nadměrném zadlužení společného jmění manželů by se mělo odrazit v rozhodnutí soudu vyjádřením tomu odpovídající nerovnosti podílu účastníků na vypořádávaném společném jmění manželů.“⁶⁸

V praxi se poměrně často objevují případy, kdy **jeden z manželů zaviní zánik věci** (i nedbalostně), která by spadala do režimu společného jmění, a tudíž hodnota SJM se snižuje a takovou věc již nelze do vypořádání zahrnout.

Jestliže však věc ke dni vypořádání neexistuje a jeden z účastníků zavinil, byť i z nedbalosti, její zánik, nelze ji již do vypořádání zahrnout, je však třeba přihlídnout k této skutečnosti při stanovení výše podílu, neboť jde o pochybení při hospodaření se společným majetkem, snižující zásluhy na jeho udržení (§ 149 odst. 3 OZ 1964).⁶⁹

⁶⁷ KRÁLÍK, Michal. Judikatura NS: Parita a disparita podílů při vypořádání SJM (BSM). In *Soudní rozhledy*, 2012, roč. 18, č. 11 – 12, s. 386

⁶⁸ Rozsudek NS ČR 22 Cdo 14/2006 ze dne 3. 10. 2006

⁶⁹ Rozsudek NS ČR 22 Cdo 3110/2010 ze dne 22. 8. 2011

Domácí násilí páchané na druhém manželovi

Při vypořádání společného jmění manželů je společensky nutné, aby se přihlédlo také k nežádoucímu chování jednoho z manželů. Příkladem tohoto nežádoucího chování může být páchaní domácího násilí na druhém manželovi. Dovolací soud zcela aktuálně otázku **domácího násilí** jednoho z manželů páchané na druhém a jeho souvislost s případnou disparitou podílů při vypořádání SJM vyřešil.

Domácí násilí je protiprávní a neomluvitelné. Je protikladem péče o rodinu, kterou zákon výslovně uvádí jako jednu z okolností, jež jsou pro vypořádání BSM významné. Má-li být při vypořádání společného majetku zohledněna péče o rodinu, musí totéž platit i pro její nedostatek (negaci) a také pro její protiklad, neboť jde o různé strany téhož. Není rozhodující, zda násilí mělo přímý dopad na společný majetek. Lze uzavřít, že při vypořádání BSM je třeba při úvaze o stanovení výše podílů zohlednit i skutečnost, že se účastník dopouštěl vůči členům rodiny násilného jednání (domácího násilí); přitom je třeba vzít do úvahy i jeho intenzitu, dobu trvání a všechny další okolnosti případu, které mohou mít vliv na posouzení věci v souladu s principem dobrých mravů.⁷⁰

Výkon trestu odnětí svobody

Jedním z důvodů zakládající možnost využití disparity podílů je podle odborné literatury také výkon trestu odnětí svobody jednoho z manželů.⁷¹ Judikatura dovolacího soudu se však dosud ve své rozhodovací praxi nezabývala otázkou disparity podílů při vypořádání společného jmění manželů, která by měla být opodstatněna výkonem trestu odnětí svobody. Jako u všech případů, které mohou opodstatňovat využití nerovnosti podílů, i zde by bylo třeba posuzovat konkrétní okolnosti daného případu a také dopad na vztahy

⁷⁰ Rozsudek NS ČR 22 Cdo 1137/2012 Sb. ze dne 27. 6. 2012

⁷¹ FIALA, Josef et al. *Občanský zákoník: Komentář*. I. Díl. 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2009. s. 519

manželů a péči o rodinu. Určitě by soudní praxe odlišně nahlížela např. na případy výkonu trestu odnětí svobody z důvodu důsledků dopravní nehody způsobené mikrospánkem řidiče – manžela, který se vracel ze služební cesty k rodině, a na případy odsouzení např. za úmyslné majetkové trestné činy nebo na trestný čin, který by byl spáchán na členu rodiny.⁷²

Nevedení společné domácnosti a oddělené hospodaření manželů

Neexistuje žádná právní povinnost, na základě které by manželé byli povinni hospodařit společně. Samotná okolnost, že manželé po delší dobu hospodaří odděleně, tedy logicky nemůže být důvodem ke stanovení rozdílných podílů na jejich majetku.⁷³

Příčina rozvratu manželů, nevěra jednoho z manželů

V souvislosti s určením výše podílů každého manžela lze položit otázku, zda právní úprava by měla přihlížet k situacím, kdy k rozvodu manželství došlo z viny, resp. převážné viny jednoho manžela. Právní úprava z roku 1949 vycházela z principu zavinění rozvodu, naproti tomu úprava z roku 1964 a úprava současná již neumožňuje vyslovit vinu manžela na rozvodu, ale ukládá soudu povinnost přihlédnout k příčinám rozvratu. Rozvod manželství s určením viny jednoho manžela by zřejmě k ničemu dobrému nepřispěl, mohl by však znamenat pro nevinného manžela představovat určitou míru morální a etické satisfakce.⁷⁴ Okolnost, že jeden z manželů způsobil rozvrat manželství, ať už svou **nevěrou nebo jinou příčinou**, nelze tedy samu o sobě považovat za relevantní odůvodnění aplikace nerovných podílů. Jistě taková okolnost ale může v souvislosti s ostatními vyvolat úvahy soudu o disparitě podílů.

⁷² KRÁLÍK, Michal. Judikatura NS: Parita a disparita podílů při vypořádání SJM (BSM). In *Soudní rozhledy*, 2012, roč. 18, č. 11 – 12, s. 388

⁷³ DVOŘÁK, Jan; SPÁČIL, Jiří. *Společné jmění manželů v teorii a v judikatuře*. 3. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, a.s., 2011. s. 242

⁷⁴ DVOŘÁK, Jan. *Majetkové společenství manželů*. Praha: ASPI Publishing, 2004. s. 235

Nelze snížit vypořádací podíl jednoho z manželů na zaniklém společném jmění jen proto, že zjevnou příčinou rozvratu manželství byl jeho mimomanželský vztah.

Zákon tedy soudu neukládá, aby z úřední povinnosti modifikoval výši podílů manželů podle míry účasti na rozvratu manželství (ostatně i podle zákona o právu rodinném byl takový postup možný jen na návrh) a konstantní judikatura, byť tento problém neřešila výslovně, také k samotnému zavinění rozvratu manželství nepřihlíží.⁷⁵

Otázkou zůstává, jak by dovolací soud například posoudil situaci, kdy by jeden z manželů utrácel zcela nepřiměřené finanční částky na dary své milence, se kterou je své manželce nevěrný. V této situaci by jeho nevěra jistě měla negativní dopad na finanční chod rodiny a dle mého názoru by po zvážení všech relevantních okolností tato situace mohla vést k opodstatnění disparity podílů.

Ostatní negativní okolnosti

Literatura výjimečně zná i další okolnosti, které mohou využití disparity podílů opodstatňovat. Lze si například představit situaci, kdy jeden z manželů je vášnivým horolezcem či potápěčem, a ze společného majetku podniká nákladné cesty do zahraničí. Pokud tato cesta negativně a především neúměrně ovlivňuje finanční situaci rodiny, lze ji po posouzení všech rozhodných skutečností označit za okolnost, která zakládá možnost využít princip disparity.⁷⁶

Zákon neobsahuje žádný demonstrativní výčet negativních okolností opodstatňujících úvahy o disparitě, z tohoto hlediska je tedy výčet všech relevantních důvodů otevřený

⁷⁵ Rozsudek NS ČR 22 Cdo 2921/2005 ze dne 19. 3. 2007

⁷⁶ DVOŘÁK, Jan; SPÁČIL, Jiří. *Společné jmění manželů v teorii a v judikatuře*. 3. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, a.s., 2011. s. 240

a nadále se druhy okolností rozrůstají a soudní praxe stojí stále před posouzením nových okolností, ať už jsou tyto okolnosti pozitivní či naopak negativní.

4.5.2 Princip zásluhovosti

Vedle negativních okolností, které se v manželství mohou objevit, se často objevují i okolnosti pozitivní, které mají kladný dopad na fungování rodiny a manželských vztahů. Principem zásluhovosti nazýváme situaci, kdy jeden z manželů vynaložil mimořádné úsilí a má mimořádné zásluhy na získání společného majetku. Ustanovení § 742 odst. 1 písm. f) OZ stanovuje, že při vypořádání SJM se má přihlídnout k tomu, jak se každý z manželů zasloužil o nabytí a udržení majetkových hodnot náležejících do společného jmění. Bez dalšího však nelze přiznat větší zásluhy na nabytí SJM, a tím odůvodnit disparitu podílů, jen tomu manželovi, který rozmnožil SJM větším dílem s ohledem na své schopnosti a možnosti než druhý manžel.⁷⁷

Judikatura vyřešila princip zásluhovosti v souvislosti s disparitou v případě světoznámého sportovce – tenisty, který vyvíjel mimořádné úsilí, aby ve sportovní činnosti dosáhl vysokého postavení a tomu odpovídajících příjmů, a zajistil tak nadstandardní úroveň celé jeho rodiny.

Rozhodnutí odvolacího soudu, který stanovil rozdílné podíly účastníků na společném majetku, nelze nic vytknout. V daném případě to byl nesporně především žalovaný, který jako jeden z nejlepších světových tenistů ve své době dosahoval značných příjmů, umožňujících nadstandardní životní úroveň rodiny a nabytí majetku, jež je předmětem vypořádání. I při zohlednění péče žalobkyně o děti a společnou domácnost jsou dány předpoklady pro zvýhodnění žalovaného, který nepochybně musel vyvíjet značné úsilí

⁷⁷ KRÁLÍK, Michal. Judikatura NS: Parita a disparita podílů při vypořádání SJM (BSM). In *Soudní rozhledy*, 2012, roč. 18, č. 11 – 12, s. 388

*k tomu, aby ve své sportovní činnosti dosáhl zmíněného postavení a tomu odpovídajících příjmů.*⁷⁸

V literatuře⁷⁹ se objevuje ještě jedna modelová situace, která by mohla opodstatnit nerovnost podílů. Světoznámý hudebník žil dlouhodobě ve funkčním a spořádaném manželství. Poté, co ovdověl, znovu se oženil a později o jeho druhé manželce vyšly najevo negativní skutečnosti. I v době jeho druhého manželství měl vysoké příjmy, ty ale měly základ v jeho minulé činnosti - tehdy vznikla jeho popularita a díla, která jsou dodnes předmětem zájmu po celém světě.

Jako problematické se jeví zvážit, co je to “mimořádné úsilí”.⁸⁰ Stovky hodin, které sportovec stráví na cestách, na trénincích a ve stadionech, fyzická bolest, kterou podstupuje, jsou jistě mimořádným úsilím. Na druhé straně i jeho manželka vyvíjí mimořádné úsilí, když doma pečuje o děti a je odloučena od manžela.

Z uvedeného je zřejmé, že kritérium zásluhovosti nelze vykládat tak, že neobvykle vysoké příjmy dosažené v důsledku neobvyklého úspěchu a vynaložení mimořádného úsilí u jednoho z manželů znamenají automaticky nestejnost vypořádacího podílu. Každý případ je individuální a je jej třeba hodnotit z mnoha v úvahu přicházejících hledisek.⁸¹

⁷⁸ Rozsudek NS ČR 22 Cdo 2433/1999 ze dne 17. 1. 2001

⁷⁹ DVORÁK, Jan; SPÁČIL, Jiří. *Společné jmění manželů v teorii a v judikatuře*. 3. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, a.s., 2011. s. 241

⁸⁰ Ve smyslu judikátu 22 Cdo 2433/1999 ze dne 17. 1. 2001.

⁸¹ DVORÁK, Jan; SPÁČIL, Jiří. *Společné jmění manželů v teorii a v judikatuře*. 3. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, a.s., 2011. s. 241

4.5.3 Další okolnosti ovlivňující výši podílů při vypořádání

Mimo výše uvedené okolnosti, které mohou mít vliv na vyslovení disparity podílů, existují ještě další případy, které disparitu opodstatňují. Tyto případy vyplývají buď přímo ze zákona anebo z judikatury.

Potřeby nezaopatřených dětí

Nejtypičtější a také zákonem předvídanou okolností jsou **potřeby nezaopatřených dětí**. Podle ustanovení § 742 odst. 1 písm. d) OZ se má být při vypořádání společného jmění manželů přihlédnuto k potřebám nezaopatřených dětí.

*Nedohodnou-li se manželé nebo bývalí manželé jinak nebo neuplatní-li se ustanovení § 741, použijí se pro vypořádání tato pravidla: podíly obou manželů jsou stejné, **přihlédne se k potřebám nezaopatřených dětí**, přihlédne se k tomu, jak se každý z manželů staral o rodinu, zejména jak pečoval o děti a rodinnou domácnost, přihlédne se k tomu, jak se každý z manželů zasloužil o nabytí a udržení majetkových hodnot náležejících do společného jmění.*

Stávající právní úprava prošla změnou, když starý občanský zákoník se vyjadřoval v tom smyslu, že při vypořádání společného jmění je potřeba přihlédnout k potřebám nezletilých dětí. Právní úprava tedy rozšířila okruh dětí, na jejichž potřeby má být při vypořádání brán ohled, a mají být zkoumány jejich odůvodněné potřeby. Podle ustanovení § 30 OZ se zletilost nabývá dovršením osmnáctého roku věku a člověk zároveň současně se zletilostí nabývá plnou svéprávnost. Nezletilá osoba je tedy osobou, která dosud nedosáhla věku osmnácti let. V tomto smyslu institut nezletilosti chápal i předešlý občanský zákoník ve svém ustanovení § 8 odst. 2 OZ 1964.⁸² Pokud tedy OZ 1964 počítal s tím, že při

⁸² §8 odst. 2 OZ 1964 "Zletilosti se nabývá dovršením osmnáctého roku. Před dosažením tohoto věku se zletilosti nabývá jen uzavřením manželství. Takto nabytá zletilost se neztrácí ani zánikem manželství ani prohlášením manželství za neplatné."

vypořádání společného majetku má být brán zřetel na potřeby nezletilých dětí, znamenalo to, že potřeby měly být zkoumány a brány v úvahu pouze u dětí, které ještě nedosáhly věku 18 let.

Současná právní úprava již počítá s kritériem nezaopatřených dětí. Občanský zákoník nestanovuje definici pojmu „nezaopatřené dítě“, proto v této souvislosti musíme využít vymezení pojmu z předpisů práva sociálního zabezpečení. Právní předpisy práva sociálního zabezpečení chápou nezaopatřené dítě jako dítě nejdéle do věku 26 let, které není samo schopné zajistit příjem a s ním i prostředky na uspokojování svých životních potřeb, a to z několika důvodů. Dítě plní povinnou školní docházku, připravuje se na budoucí povolání, tedy studuje buď na střední, vyšší odborné či vysoké škole, nemůže si prostředky zajišťovat ze zdravotních důvodů (nemoc, úraz, dlouhodobě nepříznivý zdravotní stav) nebo z důvodu nezaměstnanosti (nejdéle do 18 let věku) v případě, že nemá nárok na podporu v nezaměstnanosti nebo podporu při rekvalifikaci.⁸³

Protože zákon explicitně nestanovuje, jakým způsobem se mají potřeby nezaopatřených dětí promítnout do vypořádání, činí kritérium potřeb nezaopatřených dětí, resp. nezletilých dětí poměrně, značné obtíže. Konkrétní podobu zohlednění řeší judikatura, která v tomto ohledu prošla značným vývojem.⁸⁴ *Občanskoprávní úprava tedy výslovně nestanoví, zda a jakým způsobem při stanovení výše podílů na vypořádávaném majetku zohlednit potřeby dětí svěřených do výchovy jednomu z manželů.*⁸⁵

Soudní praxe nejdříve zformulovala stanovisko (R 70/1965) tak, že potřeby nezletilých dětí nemusí vždy vyústit ve zvýšení podílu manžela, kterému bylo dítě svěřeno

⁸³ ustanovení § 11 zák. č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře ve znění pozdějších předpisů

⁸⁴ KRÁLÍK, Michal. Judikatura NS: Parita a disparita podílů při vypořádání SJM (BSM). In *Soudní rozhledy*, 2012, roč. 18, č. 11 – 12, s. 389

⁸⁵ Rozsudek NS ČR 22 Cdo 3272/2010 ze dne 14. 12. 2011

do výchovy. Tímto stanoviskem Nejvyšší soud připustil stanovení disparity v neprospěch manžela, který dítě svěřené do výchovy nemá, zároveň ale judikoval, že soud bude obvykle přihlížet k více hlediskům, jež mohou mít na určení podílů manželů vliv, toto stanovisko lze z dnešního pohledu hodnotit jako poměrně přiléhavé. Na uvedené stanovisko potom Nejvyšší soud navázal stanoviskem R 42/1972, ve kterém vyslovil, že potřeby nezletilých dětí mají být brány v potaz především tím, že soudy mají zohledňovat, které konkrétní věci mají být přikázány tomu z manželů, kterému je dítě svěřeno do výchovy. Typicky by šlo například o dětskou postýlku, kočárek či jízdní kolo. V této souvislosti je nutno podotknout, že část odborné literatury⁸⁶ se stále se závěry vyslovenými ve stanovisku R 42/1972 ztotožňuje.⁸⁷

Praxe tedy dlouhou dobu kritérium potřeb nezaopatřených resp. nezletilých dětí chápala ve většině případů tak, že jednotlivé konkrétní věci, které slouží potřebě dítěte, jsou přikázány tomu z manželů, jež má dítě ve své výchově. Tato praxe s sebou nese hned několik problematických momentů. Ve svém důsledku tedy mohla nastat situace, kdy tomu z manželů, který měl dítě ve své výchově, byla přikázána konkrétní věc (např. dětský kočárek, dětská postýlka), ale zároveň tento manžel byl povinen vyplatit polovinu hodnoty věci druhému manželovi. *V soudní praxi se tedy potřeby zohledňovaly spíše při stanovení toho, které konkrétní věci mají být přikázány manželu, který pečuje o děti, než při stanovení výše podílu.*⁸⁸ Vždy bylo v této souvislosti navíc potřeba uvažovat nad tím, o jaké věci se jednalo a posoudit tak jejich celkovou povahu. Je jistě rozdíl mezi věcmi, které mohly sloužit jen potřebě dětí a jejich životnost byla krátká (např. kočárek), a věcmi, které mohly sloužit i jiným osobám a jejich povaha byla trvalejší a mohly tak znamenat rozšíření

⁸⁶ FIALA, Josef et al. *Občanský zákoník: Komentář*. I. Díl. 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR a.s. ČR, 2009, s. 519

⁸⁷ KRÁLÍK, Michal. Judikatura NS: Parita a disparita podílů při vypořádání SJM (BSM). *In Soudní rozhledy*, 2012, roč. 18, č. 11 – 12, s. 389

⁸⁸ Rozsudek NS ČR 22 Cdo 3272/2010 ze dne 14. 12. 2011

majetku manžela i pro dobu kdy dítě doroste (např. klavír, zařízení pokoje).⁸⁹ Se zřetelem na potřeby nezletilých dětí bylo tedy nutné posoudit podle povahy konkrétního případu, povahy, určení a životnosti věcí, která věc může být využívána i jinou osobou než nezletilými dětmi, příp. jak dlouhou dobu bude dětmi užívána.⁹⁰

Dalším z problémů, který se k danému řešení potřeb dětí váže, je situace, kdy konkrétní věc je ve výlučném vlastnickém právu dítěte. Toto je poměrně častý případ, kdy dítě si například z jeho výlučných prostředků, které získal darem od prarodičů, zakoupí jízdní kolo. K tomu je třeba dodat, že je nutné vždy zkoumat, zda takové věci nejsou majetkem dětí.⁹¹ Pokud soud zjistí, že dítě má věc ve svém majetku, nemůže být taková věc zahrnována do vypořádání společného jmění manželů.

Z počátku tedy bylo kritérium nezaopatřených resp. nezletilých dětí posuzováno téměř výlučně z kvalitativního měřítka (stanovení konkrétních věcí, které dítě potřebuje) a potřeby nezletilého resp. nezaopatřeného dítěte nebyly považovány za okolnost umožňující stanovení rozdílných podílů na majetku manželů. I v tomto ohledu se rozhodovací praxe soudů vyvinula, když bylo judikováno, že *potřeby nezletilých dětí mohou v řízení o vypořádání SJM vést k odklonu od principu rovnosti podílů*.⁹² Toto rozhodnutí osobně považuji za průlomové, když na potřeby nezletilých dětí nepohlíží optikou tzv. kvalitativního hlediska.⁹³

⁸⁹ KRÁLÍK, Michal. Judikatura NS: Parita a disparita podílů při vypořádání SJM (BSM). In *Soudní rozhledy*, 2012, roč. 18, č. 11 – 12, s. 389

⁹⁰ DVORÁK, Jan. *Majetkové společenství manželů*. Praha: ASPI Publishing, 2004. s. 243

⁹¹ Tamtéž

⁹² Rozsudek NS ČR 22 Cdo 3272/2010 ze dne 14. 12. 2011

⁹³ KRÁLÍK, Michal. Judikatura NS: Parita a disparita podílů při vypořádání SJM (BSM). In *Soudní rozhledy*, 2012, roč. 18, č. 11 – 12, s. 390

Lze tedy uzavřít, že ze současného pohledu mohou být potřeby dětí považovány za okolnost umožňující stanovení rozdílných podílů manželů na jejich společném majetku. I zde však platí, že musí být nejdříve posouzeny všechny individuální a konkrétní okolnosti daného případu a případný rozsudek stanovující disparitu musí být řádně odůvodněn.

Způsobení škody jedním z manželů

Odborná literatura⁹⁴ mezi dalšími okolnostmi umožňující využití nerovnosti při vypořádání SJM uvádí i způsobení a následnou potřebu náhradu škody jedním z manželů přičemž druhý manžel se na způsobení této škody nijak nepodílel. Mohlo by jít především o škodu způsobenou při užívání výlučného majetku. Nutno podotknout, že s touto okolností počítalo již stanovisko Nejvyššího soudu R 70/1965. I zde však existuje nutnost individuálního posouzení konkrétního případu, když ne každá náhrada škody se negativně projeví na hospodaření rodiny či péči o rodinu.⁹⁵

Placení výživného na dítě z předchozího vztahu

Placení výživného na nezaopatřené dítě je zákonnou povinností rodiče, která s přihlédnutím k individuálním poměrům každé rodiny může negativně ovlivnit finanční situaci rodiny. Podle rozsudku Nejvyššího soudu sp. zn. 3 Cz 39/73 nelze tyto platby považovat za platby ze společného na výlučný majetek a lze je tak považovat za okolnost opodstatňující využití disparity.⁹⁶

⁹⁴ DVORÁK, Jan; SPÁČIL, Jiří. *Společné jmění manželů v teorii a v judikatuře*. 3. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, a.s., 2011. s. 235

⁹⁵ KRÁLÍK, Michal. Judikatura NS: Parita a disparita podílů při vypořádání SJM (BSM). *In Soudní rozhledy*, 2012, roč. 18, č. 11 – 12, s. 390

⁹⁶ Tamtéž

Částky vynaložené na osobní potřeby jednoho z manželů

Částky, které manželé vynaloží na osobní potřeby jednoho z nich, nelze vypořádat v rámci institutu zápočtů jako investice ze společného na výlučný a majetek a lze je tak zohlednit v úvaze o velikostech podílů manželů.⁹⁷ Je tomu tak z toho důvodu, že institut zápočtů by měl být využíván pouze v nejzávažnějších důvodech, při kterých by rovnovážnost majetkoprávních vztahů mohla být narušena. Navíc v praxi by bylo velice technicky náročné dohledávat a oceňovat jednotlivé výdaje na osobní potřebu jednoho z manželů. Z tohoto důvodu, půjde-li skutečně o významný ekonomický zásah do společného jmění manželů, může být na výdaje pohlíženo jako na okolnost opodstatňující využití disparity.⁹⁸

Platby na pojištění manžela

Ani pojištění jednoho z manželů nelze vypořádat pomocí institutu zápočtů.⁹⁹ V praxi si lze představit, že jeden z manželů vydává značné částky na své pojištění, ačkoli druhý manžel například není pojištěn vůbec, protože v rodinném rozpočtu již nejsou volné finanční prostředky. Zejména tehdy, kdy navíc ještě k pojistné události vůbec nedojde, lze podle stanoviska R 42/1972 zvážit částky vynaložené na pojistné v rámci úvahy o nerovnosti rozdělení společného majetku manželů.¹⁰⁰

⁹⁷ DVOŘÁK, Jan; SPÁČIL, Jiří. *Společné jmění manželů v teorii a v judikatuře*. 3. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, a.s., 2011. s. 235

⁹⁸ KRÁLÍK, Michal. Judikatura NS: Parita a disparita podílů při vypořádání SJM (BSM). *In Soudní rozhledy*, 2012, roč. 18, č. 11 – 12, s. 390

⁹⁹ DVOŘÁK, Jan; SPÁČIL, Jiří. *Společné jmění manželů v teorii a v judikatuře*. 3. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, a.s., 2011. s. 235

¹⁰⁰ KRÁLÍK, Michal. Judikatura NS: Parita a disparita podílů při vypořádání SJM (BSM). *In Soudní rozhledy*, 2012, roč. 18, č. 11 – 12, s. 390

5. Parita a disparita podílů v praxi

Z výše uvedeného lze dovodit, že situace, kdy manželé si z vlastní iniciativy v dohodě o vypořádání jejich majetkového společenství smluví, že jejich podíly budou z určitého důvodu rozdílné, v praxi nečiní větších problémů. Manželé subjektivně pocítují, že své majetkové společenství chtějí vypořádat jinak, než je uvedeno v zákoně, vedou je k tomu konkrétní soukromé důvody a díky jejich smluvní volnosti a autonomii vůle, kterou jako smluvní strany dohody mají, jim vyjma kritéria dobrých mravů nic nebrání.

Naopak přibývá případů, kdy se jeden z manželů v řízení před soudem domáhá vypořádání SJM nerovně a navrhuje využití disparity podílů. Ač judikatuře tyto případy nejsou neznámé, soudy nižších stupňů se ve větší míře zdráhají disparitu připustit, když většinou konstatují, že použití principu disparity je pouze výjimečným opatřením. Dle mého názoru, a jak již bylo výše na judikatuře demonstrováno, aplikace disparity by skutečně výjimečným opatřením být měla, jedná se jistě o velký zásah do majetkové sféry manželů, na druhou stranu soudy mají povinnost vždy samy zkoumat, zda v daném konkrétním případě neexistuje okolnost, která by disparitu opodstatňovala, což v mnoha případech nečiní. Ačkoli by soudy mohly využít odklonu od principu rovnosti přímo ze své úřední činnosti, zůstává toto skutečně ojedinělým jevem.

Z mé zkušenosti navíc vyplývá, že i v případě, kdy je disparita navrhována jedním z účastníků a její aplikace by byla zjevně v souladu s obecným principem spravedlivého vypořádání SJM, soudy nižších stupňů ve většině případů aplikaci disparity odmítají a leckdy toto odmítnutí ani řádně neopodstatní. Stejný názor má i Mgr. Michal Králík, Ph.D., předseda senátu Nejvyššího soudu, který tuto situaci komentoval výrokem “Soudy je třeba o možnosti využít disparitu za pomoci současné judikatury přesvědčit”.¹⁰¹

¹⁰¹ Tento výrok pronesl na školení České advokátní komory na téma Parita a disparita podílů při vypořádání SJM dne 6. 12. 2012

6. Komparace zkoumané problematiky se zahraniční právní úpravou

6.1 Podoba manželského majetkového práva v kontinentálním typu právní kultury

Problematiku uspořádání majetkových vztahů mezi manželi řeší v podstatě všechny právní systémy, a to různými formami. V kontinentálním typu právní kultury právní řády upravují majetkoprávní vztahy manželů obvykle dvěma způsoby. Prvním způsobem je úprava prostřednictvím manželského majetkového společenství, ve kterém manželé sdílejí společně svůj majetek (ať už aktiva nebo pasiva), který nabyli oba nebo jen jeden z nich za dobu trvání manželství. Pod formu manželského majetkového společenství lze podřadit i českou právní úpravu v podobě společného jmění manželů. Druhým způsobem je potom úprava pomocí tzv. režimu oddělných majetků. Zatímco manželské majetkové společenství akcentuje stejnou účast manželů na jejich majetku, režim oddělených jmění posiluje postavení jednotlivých manželů v majetkových vztazích. V režimu oddělených majetků každý manžel hospodaří se svým majetkem a cokoliv nabývá, nabývá do svého výlučného vlastnictví. Ani jedna ze zmíněných forem však obvykle nefunguje pouze v čisté podobě a v mnoha případech se můžeme setkávat spíše s kombinacemi obou způsobů.¹⁰²

Právní úprava manželských majetkových vztahů je navíc ve většině právních řádů evropského kontinentálního práva koncipována jako dispozitivní a je na ni společensky nahlíženo tak, že manželé mají mít širokou smluvní volnost si své majetkové vztahy upravit, jak jim to podle jejich potřeb nejlépe vyhovuje. Tyto potřeby jsou z logiky věci u různých manželských párů různé, a to z mnoha důvodů. Právně smluvní volnost ve vztahu k úpravě

¹⁰² MAKARIUS, Milan. K aktuálním otázkám společného jmění manželů. *In Aplikované právo*, 2005, č. 1, s. 83

majetkoprávních vztahů manželů je nutno považovat za základní princip ovládající evropskou legislativu ve sféře majetkoprávní povahy. Kogentní úprava by nedokázala nikdy výše zmíněné individuální potřeby a odchylky zcela optimálně postihnout, proto právní řády obvykle ponechávají možnost odchylné právní úpravy na manželích. Pokud tedy právní úprava stanovuje zákonný režim společného majetku, neznamená to, že se nemají manželé možnost od tohoto režimu odchýlit.¹⁰³

6.1.1 Manželské majetkové společenství

Nejčastěji jsou majetkoprávní vztahy mezi manžely řešeny obdobně jako v České republice, tedy formou manželského majetkového společenství. Většinou se jedná o majetkové společenství omezené, tedy společenství aktiv a pasiv se zákonem stanovenými výjimkami. V tomto systému tak existuje pluralita majetkoprávních vztahů, kdy vedle sebe funguje majetek výlučný (ve vlastnictví pouze jednoho z manželů) a majetek společný. Obvykle bývá z majetkového společenství vyloučen majetek nabytý děděním, darem nebo majetek sloužící osobní potřebě či povolání jednoho z manželů. Touto formou jsou majetkové vztahy manželů upraveny mimo Českou republiku také ve Francii nebo Itálii.¹⁰⁴

V rámci manželského majetkového společenství ještě rozeznáváme úpravu tzv. neomezenou, kdy manželé od okamžiku uzavření manželství nabývají bez výjimky všechny věci, práva a také závazky do svého společného majetku. Manželé samozřejmě mají možnost smluvně svoje neomezené společenství modifikovat a některá aktiva či pasiva ze společenství vyloučit. V případě, že tak ale neučiní, platí, že součástí společného majetku je vše, co některý z manželů získá, a to bez ohledu na charakter majetku a právní

¹⁰³ MAKARIUS, Milan. K aktuálním otázkám společného jmění manželů. *In Aplikované právo*, 2005, č. 1, s. 83

¹⁰⁴ Tamtéž

titul jeho nabytí. Příkladem právní úpravy neomezeného majetkového společenství je například současná právní úprava nizozemská.¹⁰⁵

6.1.2 Systém oddělených majetků manželů

V případě, že na majetkovém postavení manželů se v okamžiku uzavření manželství nic nezmění, hovoříme o tzv. systému odděleného majetku manželů. Uzavření manželství pro manžele nemá žádný majetkoprávní důsledek, když oba manželé i nadále nabývají veškeré věci, práva i závazky pouze do svého výlučného vlastnictví. Pokud manželé mají nabyt majetek společně, nabývají ho do podílového spoluvlastnictví a používá se na jejich majetkoprávní vztah obecná úprava podílového spoluvlastnictví. Každý z manželů je rovněž z právních úkonů, které sám učiní, samostatně zavázán a samostatně odpovědný. Příkladem striktního systému oddělených majetků je současná rakouská právní úprava.¹⁰⁶

6.2 Zákonný majetkový režim v německém právním řádu

Majetkové právo manželů je v německém právním řádu upraveno v hlavě VI. občanskoprávního kodexu **Bürgerliches Gesetzbuch** (dále jen zkratkou **BGB**), který se se svými téměř 2400 paragrafy stal předlohou mnoha občanských zákoníků řady států po celém světě. BGB byl přijat roku 1896, účinnosti nabyl 1. 1. 1900 a je účinný až do současnosti.

Úprava obsažená v BGB stejně jako ostatní kontinentální právní řády volí dispozitivnost majetkoprávních vztahů mezi manželi, lze se tedy od zákonné formy dohodou odchýlit. Existuje tak základní zákonná forma uspořádání manželských

¹⁰⁵ MAKARIUS, Milan. K aktuálním otázkám společného jmění manželů. In *Aplikované právo*, 2005, č. 1, s. 83

¹⁰⁶ Tamtéž

majtkových vztahů, tzv. Zugewinnngemeinschaft, kterou lze označit za systém oddělených jmění se společnými zisky.

Vedle Zugewinnngemeinschaft však německá právní úprava zná také smluvní modifikace, kterými si manželé mohou zvolit jinou formu uspořádání jejich majtkových vztahů. V případě, že však manželé smluvně modifikaci neprovedou, vztahuje se na jejich majtkový poměr ustanovení o Zugewinnngemeinschaft.

6.2.1 Zugewinnngemeinschaft – režim odděleného majetku se společnými zisky

Zugewinnngemeinschaft je zákonným typem úpravy majtkoprávních vztahů manželů a její význam zvláště vzrůstá, pokud se manželé nedohodnou na jiném majtkoprávním režimu.¹⁰⁷

Základním principem odděleného režimu je, že každý z manželů si zachovává i po sňatku svůj majetek ve svém vlastnictví a také pod jeho správou. To se týká také majetku pořízeného během manželství. Taktéž dluhy manželů zůstávají odděleny samostatně. Principy rozdělení majetku manželů obsahuje ustanovení § 1363 odst. 2 BGB, podle kterého se majetek manžela ani manželky nestává společným jměním manželů a totéž se uplatní při posuzování majetku, který byl nabyt za dobu trvání jejich manželství. Za dobu trvání manželství tedy oba manželé hospodaří samostatně a jejich majetek je oddělený (§ 1364 BGB).¹⁰⁸ V případě, že manželství zanikne, provede se obvykle vyrovnání, ve kterém se zjišťuje rozdíl mezi počátečními a konečnými majtky manželů. Dojde také ke zjištění, u kterého z manželů došlo k vyššímu nárůstu majetku.

¹⁰⁷ DETHLOFF, Nina. *Familienrecht*. München: C.H.Beck, 2012. s. 116

¹⁰⁸ Tamtéž

6.2.2 Gütertrennung – režim odděleného majetku

Gütertrennung neboli systém odděleného majetku je subsidiární forma úpravy manželského majetkového práva. Podle ustanovení § 1414 BGB mají manželé možnost zákonný systém odděleného majetku se společnými přírůstky modifikovat a zřídit tak systém odděleného majetku.¹⁰⁹ Systém odděleného majetku není příliš častý a spočívá v tom, že aktiva a pasiva manželů při vstupu do manželství zůstávají oddělena včetně aktiv a pasiv, která manželé nabydou za dobu trvání manželství. Při zániku manželství nedochází k vyrovnání přírůstků manželů. Smlouva zakládající modifikovaný systém odděleného majetku musí být notářsky ověřena.

Volbou režimu odděleného jmění se zruší zákonná úprava majetkových poměrů. V rámci této smluvní formy majetkových poměrů se nabyté zisky nevyrovnávají.¹¹⁰

6.2.3 Gütergemeinschaft – režim společného jmění manželů

Gütergemeinschaft je forma majetkových poměrů v manželství upravená v ustanovení § 1415 BGB, která může vzniknout pouze smluvní modifikací, tedy z manželské smlouvy. Nutno podotknout, že režim společného jmění je v Německé spolkové republice v praxi spíše vzácný a ne příliš využívaný.

Základní charakteristikou společného jmění je, že manželé se stávají společnými vlastníky nejen toho, co nabydou v manželství, ale i toho, co měli před uzavřením manželství.¹¹¹ Tento jejich společný majetek se nazývá Gesamtgut.

¹⁰⁹ DETHLOFF, Nina. *Familienrecht*. München: C.H.Beck, 2012. s. 146

¹¹⁰ *Coupleseurope.eu* [online]. [cit. 2014-02-17]. Dostupné z: <http://www.coupleseurope.eu/cs/germany/topics/3-Jak-si-mohou-man%C5%BEel%C3%A9-upravit-sv%C3%A9-majetkov%C3%A1-vn%C3%AD-pom%C4%9Bry>

¹¹¹ WESTHPALOVÁ, Lenka. Rozvodová úprava a právní následky rozvodu v Německu. *In Právní fórum*, roč. 3, č. 6, s. 202

Stejně jako česká právní úprava, i BGB upravuje výjimky a stanovuje tak věci, práva a závazky, které do společného jmění nespádají. Mimo majetek společný BGB zná ještě tzv. majetek zvláštní (Sondergut) a majetek oddělený (Vorbehaltsgut).

Zvláštním majetkem jsou podle ustanovení § 1417 odst. 2 BGB aktiva, která nelze převádět právním úkonem. Taková aktiva se potom považují za osobní majetek jednoho z manželů, který nespadá do majetku společného. Do osobního majetku například náleží dluhy, které jsou nepřevoditelné, a nejsou předmětem zabavení, dluhy související s platem a výdaje na základní životní potřeby nepodléhající zabavení nebo podíl akcionáře s osobním ručením ve veřejné obchodní společnosti nebo komanditní společnosti.¹¹² Majetek, který právním úkonem převést nelze, německá právní úprava nazývá Sondergut, je spravován manželem samostatně, avšak na jejich společný účet.

Německý občanský zákoník dále ještě rozlišuje tzv. majetek oddělený – Vorbehaltsgut. Odděleným majetkem je vše, co bylo v manželské smlouvě účastníky – manžely výslovně ze společného majetku vyloučeno. Podle ustanovení § 1418 BGB je odděleným majetkem to, co manželé v manželské smlouvě ze společného jmění výslovně vyloučili, nebo například jeden z manželů nabyl děděním či darem. Oddělený majetek je manžely spravován samostatně na svůj účet.¹¹³

6.3 Vyrovnání v důsledku smrti jednoho z manželů

V případě, že jeden z manželů zemře, manželství účastníků zaniká, a je třeba vypořádat i majetkové vztahy bývalých manželů. Bez ohledu na konkrétní majetkoprávní

¹¹² *Coupleseurope.eu* [online]. [cit. 2014-02-17]. Dostupné z: <http://www.coupleseurope.eu/cs/germany/topics/3-Jak-si-mohou-man%C5%BEel%C3%A9-upravit-sv%C3%A9-majetkov%C3%A1-vn%C3%AD-pom%C4%9Bry>

¹¹³ DETHLOFF, Nina. *Familienrecht*. München: C.H.Beck, 2012. s. 149

režim manželů je vždy nejprve nutné stanovit tzv. zákonný díl manžela. Zákonný díl manžela se stanoví podle ustanovení dědického práva obsažených v § 1922 a násl. BGB. Pokud po sobě manžel zanechal děti nebo vnoučata, je tak zákonný díl pozůstalého manžela $\frac{1}{4}$, pokud děti nezanechal, ale stále žijí rodiče či sourozenci zůstavitele, čítá zákonný díl pozůstalého manžela $\frac{1}{2}$. Pokud rodiče ani sourozenci již nežijí, je zákonný díl pozůstalého manžela roven 1.¹¹⁴

V druhém kroku je již třeba rozlišovat, v jakém konkrétním majetkoprávním režimu se majetek bývalých manželů nalézal. Pokud manželé uzavřeli manželskou smlouvu a založili tak režim oddělených jmění, má pozůstalý manžel nárok pouze na svůj zákonný díl. Pokud se majetek manželů nalézal ve společném jmění, stává se podíl pozůstalého manžela na společném jmění manželů součástí pozůstalosti a pozůstalost se potom dědí podle obecných ustanovení dědického práva. V případě, že manželé nevyužili své smluvní volnosti a nemodifikovali tak zákonný režim Zugewinnengemeinschaft, zvyšuje se zákonný díl pozůstalého manžela o $\frac{1}{4}$.¹¹⁵

6.4 Vyrovnání zisků nabytých v zákonném režimu Zugewinnengemeinschaft

Zatímco při zániku režimu oddělených jmění manželů k žádnému vyrovnání ani vypořádání majetku nedochází, v režimu zákonné úpravy Zugewinnengemeinschaft obvykle dochází k tzv. vyrovnání zisků. Vyrovnání zisků má být provedeno podle § 1373 – 1390 BGB.

¹¹⁴ *Coupleseurope.eu* [online]. [cit. 2014-02-17]. Dostupné z: <http://www.coupleseurope.eu/cs/germany/topics/3-Jak-si-mohou-man%C5%BEel%C3%A9-upravit-sv%C3%A9-majetkopr%C3%A1vn%C3%AD-pom%C4%9Bry>

¹¹⁵ *Coupleseurope.eu* [online]. [cit. 2014-02-17]. Dostupné z: <http://www.coupleseurope.eu/cs/germany/topics/3-Jak-si-mohou-man%C5%BEel%C3%A9-upravit-sv%C3%A9-majetkopr%C3%A1vn%C3%AD-pom%C4%9Bry>

6.4.1 Výpočet přírůstku k vypořádání

Zisk (přírůstek) neboli Zugewinn je podle § 1373 BGB částka, o kterou konečná hodnota majetku manžela překročila hodnotu počáteční. Při vyrovnání zisků se vždy vychází ze základního pravidla, že zisk každého z manželů se počítá zvlášť. Je třeba zjistit rozdíl tzv. počátečního jmění – Anfangsvermögen a jmění konečného – Endevermögen. Počáteční jmění (Anfangsvermögen) podle § 1374 BGB představuje jmění, které manžel vlastní po odečtení závazků při vstupu do manželství. Počáteční jmění tak může být i negativní.¹¹⁶ Konečné jmění (Endevermögen) chápe § 1375 BGB jako jmění ve vlastnictví manžela po odečtení závazků na konci manželství. Stejně tak jako jmění počáteční může Endevermögen být záporné hodnoty.¹¹⁷

Individuální zisk manžela se vypočítá odečtením počáteční hodnoty majetku od konečné hodnoty majetku. Zákon předpokládá, že přírůstky si manželé vypořádají rovně, tedy každý z nich získá ½. Důsledkem potom je, že ten z manželů, jehož osobní zisky v průběhu manželství převýší zisky druhého z manželů, je druhému z manželů povinen zaplatit polovinu částky, o kterou jsou jeho zisky vyšší (§ 1378 BGB). Navýšení majetku manželů, ke kterému dojde v průběhu manželství, se tak rozdělí rovným dílem po zániku této úpravy majetkových poměrů.¹¹⁸ Výše nároku na náhradu je však omezena hodnotou majetku, který je k dispozici po odečtení závazků na konci manželství. Manžel tak nemůže nahradit více, než činí jeho majetek.

K bližšímu pochopení poslouží následující příklad.

¹¹⁶ DETHLOFF, Nina. *Familienrecht*. München: C.H.Beck, 2012. s. 130

¹¹⁷ DETHLOFF, Nina. *Familienrecht*. München: C.H.Beck, 2012. s. 132

¹¹⁸ [Coupleseurope.eu](http://www.coupleseurope.eu/cs/germany/topics/3-Jak-si-mohou-man%C5%BEel%C3%A9-upravit-sv%C3%A9-majetkov%C3%A1-vn%C3%AD-pom%C4%9Bry) [online]. [cit. 2014-02-17]. Dostupné z: <http://www.coupleseurope.eu/cs/germany/topics/3-Jak-si-mohou-man%C5%BEel%C3%A9-upravit-sv%C3%A9-majetkov%C3%A1-vn%C3%AD-pom%C4%9Bry>

Manžel má při vstupu do manželství vlastnické právo k majetku ve výši € 1.000, na konci manželství potom jeho vlastní majetek představuje aktiva ve výši € 21.000. Manželka měla na začátku manželství € 2.000 a na konci € 3.000.

- Zisk manželky je: € 3.000 - € 2.000 = 1,000 €
- Zisk manžela je tedy: € 21.000 - € 1.000 = 20.000 €
- Rozdíl v zisku je: € 20.000 - € 1.000 = 19.000 €
- Celkový zisk manželů je € 21.000, každý z manželů by měl získat € 10.500
- Manželka se tedy může dožadovat jedné poloviny rozdílu zisků (€ 19.000: 2 = € 9.500) a požadovat tuto částku jako náhradu.

Podle § 1380 odst. 1 BGB se na vyrovnání započtou hodnoty, které byly manželů darovány druhým manželem.

Ten z manželů, který dosáhl za manželství většího přírůstku na svém výlučném majetku, může mít logicky zájem na tom, aby se hodnota jeho majetku uměle a účelově snížila. Z tohoto důvodu BGB obsahuje jakési ochranné pravidlo v ustanovení § 1375 odst. 2, které stanovuje, že konečný majetek manžela se zvyšuje o částku, která představuje právě toto umělé snížení. Snížení mohlo být vyvolané na základě úkonu, který manžel provedl v úmyslu diskriminovat druhého manžela, promrhal majetek nebo daroval neúměrně vysoký dar, u kterého přitom nešlo o morální povinnost.

6.4.2 Způsoby provedení vyrovnání

Vyrovnání nabytých přírůstků (Zugewinnausgleich) v první řadě mají mezi sebou vyřešit sami manželé, a to dohodou, kterou mezi sebou mohou uzavřít podle ustanovení § 1378 odst. 3 BGB. Tato dohoda musí být notářsky ověřená a manžel se v ní může svého nároku na vyrovnání úplně vzdát. Manželé tedy na základě své smluvní volnosti mají možnost přírůstky vyrovnat, jak nejvíce jejich situaci vyhovuje. Z tohoto hlediska tedy stejně jako v české právní úpravě je manželům dána možnost vyrovnat přírůstky na majetku nerovně, tedy v jiném podílu než ½. V praxi to například bude znamenat, že jeden

z manželů přijme paušální částku na vyrovnání nebo do konečného majetku nebudou započítávána některá aktiva.¹¹⁹

V případě, že žádnou dohodu manželé mezi sebou neuzavřou, mají v této souvislosti možnost podat žalobu o vyrovnání k soudu. Pokud svého práva nevyužijí, soud se vyrovnáním automaticky nebude zabývat a může manželství rozvést i bez provedení vyrovnání, protože nikdo nemůže k provedení vyrovnání manžele nutit. Podle pravidla „Kein Antrag, kein Zugewinnausgleich“ tedy k vyrovnání nemusí nikdy dojít.¹²⁰¹²¹ V rámci řízení o rozvodu manželství tedy soud nemá povinnost provést vyrovnání přírůstků, musí se však vždy jednat o právech ke společnému bydlení po rozvodu manželství a vypořádání vybavení společné domácnosti.¹²²

Ustanovení rodinného práva byla ve velké míře novelizována v roce 2009. Do této doby platilo, že promlčecí doba nároku na vyrovnání počíná běžet právní mocí rozsudku o rozvodu a je dlouhá 3 roky. Toto pravidlo ze zákona novelou vymizelo.

6.4.3 Odmítnutí vyrovnání v důsledku hrubé nespravedlnosti

Podle § 1381 odstavce 1 BGB, může dlužník (povinný manžel) odmítnout ctít nárok na vyrovnání, pokud by kompenzace zisku podle okolností případu byla objektivně pocíťována jako hrubě nespravedlivá.

¹¹⁹ *Finanztip.de* [online]. [cit. 2014-02-24]. *Dostupné* z: <http://www.finanztip.de/recht/familie/sperling/zugewinnausgleich.htm#1>.

¹²⁰ Volný překlad „Kde není žalobce, tam není soudce.“

¹²¹ *Finanztip.de* [online]. [cit. 2014-02-24]. *Dostupné* z: <http://www.finanztip.de/recht/familie/sperling/zugewinnausgleich.htm#1>.

¹²² WESTHPALOVÁ, Lenka. Rozvodová úprava a právní následky rozvodu v Německu. *In Právní fórum*, roč. 3, č. 6, s. 202

§ 1381

Odmítnutí uspokojení nároku na vyrovnání pro hrubou nespravedlnost

(1) Dlužník může odmítnout uspokojit vyrovnávací nárok do té míry, ve které by vyrovnání zisků bylo podle okolností daného případu hrubě nespravedlivé.

(2) Hrubá nespravedlnost může být uplatněna zejména v případě, že manžel, který nabyl menších zisků, po delší dobu zaviněně neplnil své finančních povinností, které mu vyplývaly z manželského vztahu.

Toto pravidlo představuje jakýsi korektiv zjemňující případnou tvrdost vyplývající ze zákonného pravidla, že přírůstky manželů se mezi manžele dělí napůl.¹²³ Z mého pohledu může docházet k obdobným situacím jako v českém právním prostředí, kdy se z nějakého specifického důvodu nejví v souladu se zásadou spravedlivého vypořádání, aby manžel obdržel ½ přírůstků, ačkoli na to má ze zákona nárok. Ustanovení § 1381 BGB je tedy prostředkem pro korekci hrubé nespravedlnosti, která z konkrétních okolností v manželství může vyplynout.

Konkrétní okolnosti ospravedlňující odmítnutí nároku manžela na vyrovnání jednak obsahuje občanský zákoník v § 1381 odst. 2 BGB, jiným pak dala vzniknout odborná literatura a judikatura soudů, která však hrubou nespravedlnost vykládá spíše restriktivně. V současné době tedy k dispozici několik skupin případů, které se podle okolností mohou opodstatnit odepření uspokojení nároku na vyrovnání.

¹²³ DETHLOFF, Nina. *Familienrecht*. München: C.H.Beck, 2012. s. 137

Dlouhodobé a zaviněné neplnění finančních povinností manžela

Zákon v této souvislosti uvádí zejména negativní okolnosti spočívající v neplnění finančních povinností manžela, pokud tyto povinnosti vyplývají z manželského svazku. Zákon tedy předpokládá základní znaky takového chování – zavinění, porušení ekonomické povinnosti vyplývající z manželství, dlouhá doba trvání.¹²⁴

Takovou povinností je například dlouhodobé neplacení výživného pro nezletilé dítě.¹²⁵

Osobní pochybení manžela, která nemají odraz v majetkové sféře

Případy, které bychom mohli pod ustanovení § 1381 BGB podřadit, nemusí spočívat pouze v neplnění finančních povinností. V této souvislosti potom relevantní okolností může být i osobní pochybení manžela, která se finanční sféry vůbec nedotknou.¹²⁶

Velmi kontroverzními jsou případy, kdy manžel vyrovnání odmítne s poukazem na osobní pochybení druhého manžela, které sice odraz v ekonomické situaci nemá, z jejich podstaty je však jasné, že po druhém manželovi nelze spravedlivě požadovat, aby je ignoroval.

Soudy tak v minulosti řešily například nevěru manželů nebo situaci, kdy jeden z manželů odmítal uspokojit nárok na vyrovnání s poukázáním na skutečnost, že manželský svazek je pouze formální a již dlouhou dobu jsou manželé separováni. Manželé žili odděleně po dobu 9 let, v době, kdy probíhal rozvodový proces, manžel vyhrál v loterii částku € 900.000 a manželka požadovala, aby tato částka byla zahrnuta do sumy přírůstků

¹²⁴ KAISER, D.; SCHNITZLER, K.; FRIEDERICI, P. *Nomos Kommentar BGB: Familienrecht*. 2. auflage. Baden-Baden: Nomos Verlagsgesellschaft, 2010. s. 301

¹²⁵ SCHLÜTER, Wilfried. *BGB : Familienrecht*, Hamburg: C.F.Miller, 2012. s. 107

¹²⁶ DETHLOFF, Nina. *Familienrecht*. München: C.H.Beck, 2012. s. 137

majetku manželů. Soud v této souvislosti vyslovil právní názor, že ani devítileté odloučení automaticky nemůže znamenat hrubou nespravedlnost, která by opodstatňovala odmítnutí manžela uspokojit nárok na vyrovnání. Zároveň v této situaci judikoval, že i výhra z loterie bude spadat do přírůstků majetku manželů.¹²⁷

Na druhou stranu vyloučení kompenzace (vyrovnání) je opodstatněné v případě, že jeden z manželů na druhém páchá domácí násilí, fyzicky ho týrá a zneužívá přitom alkohol. V takovém případě rozhodně nelze po druhém manželu spravedlivě požadovat, aby vyplatil polovinu celkových přírůstků.¹²⁸

Dalším z názorných případů hrubé nespravedlnosti je potom i situace, kdy manžel je po dlouho dlouhou dobu ve výkonu trestu odnětí svobody. Manžel po dlouho dobu manželství vykonával trest odnětí svobody za několikanásobné znásilnění. Soud judikoval, že tato negativní okolnost může ospravedlnit, aby vyrovnávací platba mohla být odmítnuta.

S ohledem na spáchaný trestný čin a jeho důsledky pro celý životní styl účastníků, nelze spravedlivě očekávat vyrovnání zisku žalobci, ačkoli by mělo být možné vypočítat nárok v jeho prospěch. Podle § 1381, odst. 1 německého občanského zákoníku je uděleno právo odmítnout dlužníkovi, pokud by vyrovnání zisku dle okolností daného případu bylo objektivně považováno za hrubě nespravedlivé. Podle § 1381 odst. 2 BGB hrubá nespravedlnost může nastat zejména v případě, že manžel, který dosáhl nižšího zisku, delší dobu neplní zaviněně ekonomické závazky vyplývající z manželského vztahu. Kromě toho však také závažné provinění jiného druhu může ospravedlnit využití ustanovení o hrubé nespravedlnosti. V tomto případě je to pochybení žalobce především osobní povahy, zcela

¹²⁷ Rozhodoval Bundesgerichtshof pod sp. zn. XII ZB 277/12

¹²⁸ Rozhodoval Oberlandesgericht v Düsseldorfu pod sp. zn. II-8 UF 55/05

*jistě však byly ovlivněny i ekonomické podmínky, jsou tak podloženy oba aspekty, hrubé nespravedlnosti.*¹²⁹

Bez pochyb pak jistě posoudíme situaci, kdy spáchaný trestný čin by byl hodnocen jako závažný a navíc by směřoval proti druhému manželovi (např. vražda).

6.5 Společné a odlišné znaky české a německé právní úpravy

Zatímco česká právní úprava koncipuje zákonný režim majetkoprávních vztahů mezi manžely v podobě institutu společného jmění manželů, tedy jako manželské majetkové společenství, do kterého manželé nabývají v průběhu trvání manželství veškeré (se zákonem stanovenými výjimkami) věci, práva a povinnosti, úprava německá staví na zákonném režimu odděleného majetku se společnými zisky (Zugewinnngemeinschaft). Podle ustanovení o Zugewinnngemeinschaft manželům vstupem do manželství zůstávají jejich oddělené majetky, se kterými samostatně hospodaří i v době trvání manželství, při zániku manželství však mezi sebou obvykle vypořádávají právě zisky, které k počátečnímu majetku v průběhu manželství přirostly.

Česká i německá právní úprava shodně vychází ze zásady autonomie vůle a volnosti smluvních stran a ponechává tak manželům možnost, aby zákonný režim pomocí tzv. manželských (příp. předmanželských) smluv modifikovali. Manželství je svazkem, který zasahuje do osobní i majetkové roviny člověka a jistě je tak na místě, aby manželé drželi v ruce prostředky, kterými se svými majetkoprávními vztahy mohou disponovat a upravovat je tak, jak vyhovuje nejlépe jejich situaci.

¹²⁹ Rozhodoval Oberlandesgericht v Hamburgu pod sp. zn. 12 UF 32/2010

Při zániku zákonného režimu společného jmění manželů v České republice je potřeba provést jeho vypořádání, přičemž základním pravidlem je, že podíly obou manželů na jejich společném majetku jsou stejné. Podobně koncipované pravidlo můžeme nalézt i v právním řádu německém, když je stanoveno, že manželé si vyrovnají přírůstky tak, že každý má nárok na 1/2. Ani v jednom právním řádu však toto pravidlo není kogentní a především absolutní. V českém právním řádu v případě prolomení zásady rovnosti mluvíme o tzv. disparitě, kterou mohou využít jednak manželé ve své dohodě i soud v řízení o vypořádání SJM, a to i bez návrhu účastníků. I německý právní řád obsahuje jakousi klauzuli zmírňující případnou tvrdost, když v ustanovení § 1381 BGB stanovuje, že dlužník (manžel) je oprávněn odepřít uspokojit nárok na vyrovnání v případě, že by se to podle okolností konkrétního případu jevilo jako hrubě nespravedlivé. V odstavci 2 potom stanovuje, že za zvlášť nespravedlivé lze považovat především situaci, kdy ten z manželů, který dosáhl menších zisků, dlouhodobě a zaviněně zanedbával své finanční povinnosti vyplývající z manželského svazku. Judikatura i odborná literatura potom zná i jiné okolnosti, především osobní selhání jednoho z manželů, která nemají sice odraz ve finanční rovině, ale i tak s odvoláním na ně je možné vyrovnání odepřít.

7. Závěr

Cílem mé práce bylo analyzovat problematiku parity a disparity podílů při vypořádání společného jmění manželů především s ohledem na historické souvislosti institutu SJM, jeho základní charakteristiku, normativní východiska rovnosti a nerovnosti podílů, relevantní judikaturu, která má v mnou zkoumaném tématu zvlášť důležitý význam, včetně komparace zjištěných závěrů se zahraniční právní úpravou, konkrétně úpravou německou. Cíl, který jsem si v úvodu své práce vytyčila, jsem splnila.

Ačkoliv otázka rovnosti a s ní související nerovnosti (disparity) podílů není v českém právním prostředí problematikou zcela novou nebo neznámou, i tak je využití disparity spíše nástrojem nedoceněným.¹³⁰ Nejvyšší soud ČSSR již ve svém stanovisku R 70/1965 konstatoval, že pravidlo rovnosti není v žádném případě absolutní. V souladu s principem smluvní volnosti mají manželé možnost uzavřít dohodu, kterou vypořádají svůj společný majetek, a pokud to uznají za vhodné, mohou si své podíly stanovit rozdílně. Stejnou možnost má potom i soud v řízení o vypořádání společenství jmění manželů, kdy na návrh jednoho z účastníků anebo dokonce i bez návrhu může podle svého uvážení majetek manželů rozdělit nerovně.

Soud vždy musí v řízení o vypořádání SJM podrobně zjistit skutkový stav daného případu a současně s tím posoudit, zda není konkrétními okolnostmi opodstatněno využití disparity podílů. Tyto relevantní okolnosti jsou jednak příkladmo vyjmenované v zákoně (např. kritérium nezaopatřených dětí), zbylé potom zformovala a stále formuje judikatura a odborná literatura. Mezi nejvýznamnější z nich patří především negativní okolnosti vyvolané jedním z manželů, které se v manželství mohou objevit nebo naopak okolnosti, které na manželství působí zvlášť pozitivně. Z dikce zákona i ustálené soudní praxe je možné vyložit, že výčet v zákoně uvedených okolností je pouze demonstrativní a tudíž

¹³⁰ KRÁLÍK, Michal. Vypořádání SJM: Možná nerovnost podílů. In *Bulletin advokacie*, 2012, č. 6, s. 37

nemůže být konečný a zůstává tak nadále otevřený. Druhy okolností opodstatňující využití nerovnosti podílů se neustále rozrůstají a soudní praxe stojí stále před posouzením nových okolností, ať už jsou tyto pozitivní či naopak negativní. Jak je tedy patrné, problematika parity a disparity je tématem velmi dynamickým i aktuálním.

I přes poměrně ustálenou judikaturu dovolacího soudu, která již mnohokrát možnost odchýlení potvrdila, dochází často k situaci, že soudy nižších stupňů se ve větší míře zdráhají aplikaci disparity připustit i tam, kde by se toto využití jevilo jako obecně spravedlivé. Odklon od zásady rovnosti má být jistě opatřením výjimečným, na druhou stranu je stále třeba mít na paměti zásadu spravedlivého vypořádání SJM. Nakolik soudy zváží okolnosti opodstatňující disparitu, a na kolik potom tyto úvahy promítnou či naopak nepromítnou v rozsudku, je do značné míry závislé pouze na jejich posouzení. Ačkoli si činnosti české justice velice vážím, a to zvláště poté, co jsem osobně absolvovala dvousemestrální stáž na civilním i trestním oddělení Obvodního soudu pro Prahu 6, musím konstatovat, že dle mého názoru se soudy nižších instancí k mnou zkoumané problematice staví spíše konzervativně, a bude trvat ještě řadu let, než si možnost aplikace disparity plně osvojí.

V závěru své práce jsem provedla komparaci dané problematiky s německým právním řádem. Z počátku jsem nastínila modelová řešení úpravy majetkoprávních vztahů v kontinentálním typu právní kultury a úpravu českou i německou do tohoto kontextu zařadila. Z komparace jsme vyvodila závěr, že zákonná úprava česká i německá má v mnoha ohledech společné vlastnosti, na druhou stranu se velice liší. Zatímco úprava česká staví na společenství věcí, práv a povinnost manželů, které nabyli za doby trvání manželství, úprava německá je postavena na zákonném režimu oddělených jmění se společnými zisky (Zugewinnngemeinschaft). Při zániku zákonného režimu společného jmění manželů v České republice je potřeba provést jeho vypořádání, naproti tomu úprava německá manžele nijak k vyrovnání nenutí, je pouze na jejich zvážení, zda přírůstky vyrovnají či ne. Základním pravidlem vypořádání SJM je zásada rovnosti podílů manželů na vypořádaném majetku, podobné pravidlo nalezneme i v Německu, kde každý z manželů

má nárok na $\frac{1}{2}$ přírůstků. V obou srovnávaných úpravách jsem našla jakousi „pojistku“ pro případy, kdy by se rovné vypořádání/vyrovnání jevílo jako společensky nespravedlivé. V českém právním řádu v případě prolomení zásady rovnosti mluvíme o tzv. disparitě, německý právní řád obsahuje ustanovení, že dlužník (manžel) je oprávněn odepřít uspokojit nárok na vyrovnání v případě, že by se to podle okolností konkrétního případu jevílo jako hrubě nespravedlivé. Tyto okolnosti tkví především v dlouhodobém zaviněném neplnění finančních povinností manžela, které z manželského svazku vyplývají, ale i jiných osobních selháních, která nemusí mít nutně dopad na finanční situaci.

Seznam použité literatury a zdrojů

Knižní zdroje

- 1) BIČOVSKÝ, Jaroslav. *Bezpodílové spoluvlastnictví manželů*. Praha: Linde Praha a.s., 1993. 232 s.
- 2) DVOŘÁK, Jan; SPÁČIL, Jiří. *Společné jmění manželů v teorii a judikatuře*. 2. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR a.s., 2007. 252 s.
- 3) DVOŘÁK, Jan; SPÁČIL, Jiří. *Společné jmění manželů v teorii a v judikatuře*. 3. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, a.s., 2011. 282 s.
- 4) DVOŘÁK, Jan. *Majetkové společenství manželů*. Praha: ASPI Publishing, 2004. 263 s.
- 5) ELIÁŠ, Karel et al. *Nový občanský zákoník s aktualizovanou důvodovou zprávou a rejstříkem*. Praha: Nakladatelství Sagit, a.s., 2012. 1119 s.
- 6) ELIÁŠ, Karel et al. *Občanský zákoník: Velký akademický komentář*. 1. svazek § 1 - 487. Praha: Linde Praha a.s., 2008. 1391 s.
- 7) FIALA, Josef et al. *Občanské právo hmotné*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2007. 718 s.
- 8) FIALA, Josef et al. *Občanský zákoník: Komentář*. I. Díl. 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR a.s., 2009. 866 s.
- 9) FRANCOVÁ, Marie; DVOŘÁKOVÁ ZÁVODSKÁ, Jana. *Rozvody, rozchody a zánik partnerství*. Praha: Wolters Kluwer ČR a.s., 2008. 243 s.
- 10) HOLUB, Milan; BIČOVSKÝ, Jaroslav; POKORNÝ, Milan. *Společné jmění manželů*. 2. vydání. Praha: Linde Praha akciová společnost, 2009. 200 s.
- 11) HOLUB, Milan; POKORNÝ, Milan; BIČOVSKÝ, Jaroslav. *Občan a vlastnictví v českém právním řádu*. Praha: Linde Praha a.s., 2002. 336 s.

- 12) KINCL, Jaromír; URFUS, Valentin; SKŘEJPEK, Michal. *Římské právo*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 1995. 386 s.
- 13) MALÝ, Karel et al. *Dějiny českého a československého práva do r. 1945*. 4. vydání. Praha: Leges, 2010. 640 s.
- 14) RADVANOVÁ, Senta; ZUKLÍNOVÁ, Michaela. *Kurs občanského práva: Instituty rodinného práva*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 1999. 227 s.
- 15) ROUČEK, František; SEDLÁČEK, Jaromír. *Komentář k československému zákoníku občanskému a občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi*. Díl první. Praha: CODEX Bohemia, s.r.o., 1998. 1192 s.
- 16) ROUČEK, František; SEDLÁČEK, Jaromír. *Komentář k československému zákoníku občanskému a občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi*. Díl pátý. Praha: CODEX Bohemia, s.r.o., 1998. 1011 s.
- 17) SCHELLE, Karel; VLČEK, Eduard; KADLECOVÁ, Marta; VESELÁ, Renata. *Vývoj českého soukromého práva*. 1. vydání. Praha: Eurolex Bohemia, 2004. 216 s.
- 18) SOMMER, Otakar. *Učebnice soukromého práva římského*. II. Díl. Praha: Wolters Kluwer ČR, a.s., 2011. 220 s.
- 19) SVEJKOVSKÝ, J. et al. *Nový občanský zákoník. Srovnání nové a současné úpravy občanského práva*. Praha: C. H. Beck, 2012. 792 s.
- 20) ŠARMAN, Jan; ŠUPÁKOVÁ, Hana. *Přehled judikatury ve věcech majetkových vztahů mezi manžely*. 2. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR a.s, 2010. 608 s.
- 21) ŠMÍD, Ondřej et al. *Rozvod manželství*. Praha: Leges, 2013. 336 s.
- 22) ŠVESTKA, Jan et al. *Občanské právo hmotné I*. 5. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2009. 459 s.
- 23) ŠVESTKA, Jan et al. *Občanský zákoník I § 1 – 459: Komentář*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009. 1373 s.

- 24) ŠVESTKA, Jan et al. *Občanský zákoník § 1 – 459: Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2008. 1221 s.

Zahraniční literatura

- 1) DETHLOFF, Nina. *Familienrecht*. München: C.H.Beck, 2012. 568 s.
- 2) SCHLÜTER, Wilfried., *BGB : Familienrecht*, Hamburg: C. F. Miler, 2012. 357 s.
- 3) KAISER, D.; SCHNITZLER, K.; FRIEDERICI, P. *Nomos Kommentar BGB: Familienrecht*. 2. Auflage. Baden-Baden: Nomos Verlagsgedellschaft, 2010. 2672 s.

Odborné články

- 1) KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka. Vypořádání společného jmění manželů a obecná výkladová pravidla a zásady právní. *In Bulletin advokacie*, 2006, č. 10
- 2) KRÁLÍK, Michal. Judikatura NS: Parita a disparita podílů při vypořádání SJM (BSM). *In Soudní rozhledy*, 2012, roč. 18, č. 11 – 12
- 3) KRÁLÍK, Michal. Judikatura NS: Parita a disparita podílů při vypořádání SJM (BSM). *In Bulletin advokacie*, 2012, č. 6
- 4) LUŽNÁ, Romana. Vypořádání společného jmění manželů dohodou po právní moci rozvodu manželství. *In Právo a rodina*, 2007, č. 6
- 5) MAKARIUS, Milan. K aktuálním otázkám společného jmění manželů. *In Aplikované právo*, 2005, č. 1
- 6) SOUČKOVÁ, Kateřina a Romana PETROVÁ. Otázka aplikace nevyvratitelné právní domněnky vypořádání bezpodílového spoluvlastnictví manželů, resp. společného jmění manželů. *In Bulletin advokacie*, 2008, č. 12

- 7) WESTHPALOVÁ, Lenka. Rozvodová úprava a právní následky rozvodu v Německu.
In Právní fórum, roč. 3, č. 6

Internetové zdroje:

- 1) *Rechtslexikon-online.de*, [online]. [cit. 2014 – 02 - 17]. Dostupné z: <http://www.rechtslexikon-online.de/Guetertrennung.html>
- 2) *Rechtslexikon-online.de*, [online]. [cit. 2014 – 02 - 17]. Dostupné z: <http://www.rechtslexikon-online.de/Guetergemeinschaft.html>
- 3) Rodinné právo koncepční změny. *Justice.cz*, [online]. [cit. 2014-02-18]. Dostupné z: <http://obcanskyzakonik.justice.cz/rodinne-pravo/koncepcni-zmeny/>
- 4) *Coupleseurope.eu* [online]. [cit. 2014-02 17].
Dostupné z: <http://www.coupleseurope.eu/cs/germany/topics/3-Jak-si-mohou-man%C5%BEel%C3%A9-upravit-sv%C3%A9-majetkopr%C3%A1vn%C3%AD-pom%C4%9Bry>
- 5) *Finanztip.de* [online]. [cit. 2014-02-24].
Dostupné z: <http://www.finanztip.de/recht/familie/sperling/zugewinnausgleich.htm#1>.
- 6) *Finance.idnes.cz* [online]. [cit. 2014-03-11]. Dostupné z: http://finance.idnes.cz/spolecnemjeni-manzelu-07q-/viteze.aspx?c=A130829_110300_viteze_zuk
- 7) *Finance.idnes.cz* [online]. [cit. 2014-03-11]. Dostupné z: http://finance.idnes.cz/novy-obcansky-zakonik-majetkove-pravo-manzelu-smluvni-rezim-a-rozhodnuti-soudu-gpy-/viteze.aspx?c=A130906_111444_viteze_zuk

Judikatura

Rozsudek NS ČR 22 Cdo 726/1999 ze dne 31. 7. 2000

Rozsudek NS ČR 22 Cdo 2433/1999 ze dne 17. 1. 2001

Rozsudek NS ČR 22 Cdo 2914/1999 ze dne 25. 10. 2001

Rozsudek NS ČR 20 Cdo 211/2002 ze dne 28. 11. 2002

Rozsudek NS ČR 22 Cdo 1283/2003 ze dne 9. 9. 2003

Rozsudek NS ČR 22 Cdo 14/2006 ze dne 3. 10. 2006

Rozsudek NS ČR 22 Cdo 2921/2005 ze dne 19. 3. 2007

Rozsudek NS ČR 22 Cdo 3174/2007 ze dne 4. 8. 2008

Rozsudek NS ČR 22 Cdo 141/2009 ze dne 3. 5. 2009

Rozsudek NS ČR 22 Cdo 3272/2010 ze dne 14. 12. 2011

Rozsudek NS ČR 22 Cdo 3110/2010 ze dne 22. 8. 2011

Rozsudek NS ČR 22 Cdo 3637/2010 ze dne 5. 3. 2012

Rozsudek NS ČR 22 Cdo 1137/2012 Sb. ze dne 27. 6. 2012

Stanoviska a rozhodnutí publikovaná ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek Nejvyššího soudu

R 70/1965

R 42/1962

Zahraniční judikatura

Rozhodnutí Oberlandesgericht v Hamburgu pod sp. zn. 12 UF 32/2010

Rozhodnutí Bundesgerichtshof pod spisovou značkou XII ZB 277/12

Rozhodnutí Oberlandesgericht v Düsseldorfu pod sp. zn. II-8 UF 55/05

Právní předpisy

Zákon č. 320/1919 Sb., zákon o obřadnostech smlouvy manželské, o rozluce a o překážkách manželských, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 265/1949 Sb., zákon o právu rodinném, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 94/1963 Sb., zákon o rodině, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 182/2006 Sb. o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenční zákon), ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 292/2013 Sb., zákon o zvláštních řízeních soudních, ve znění pozdějších předpisů.

Seznam používaných zkratek

ABGB	Císařský patent číslo 946/1811, obecný zákoník občanský ze dne 1. 6. 1811
BGB	Bürgerliches Gesetzbuch (německý občanský zákoník)
BSM	Bezpodílové spoluvlastnictví manželů
NS	Nejvyšší soud
OZ	Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů
OZ 1964	Zákon č. 40 /1964 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů
SJM	Společné jmění manželů
Sp. zn.	Spisová značka
ZoPR	Zákon č. 265/1949 Sb., o právu rodinném, ve znění pozdějších předpisů

Abstrakt

Tato diplomová práce je zaměřena na téma parity a disparity podílů při vypořádání společného jmění manželů. Hlavním cílem je komplexně analyzovat problematiku parity a disparity podílů při vypořádání společného jmění manželů, která v odborné literatuře není dosud uceleněji zpracována. Diplomová práce je členěna celkem do sedmi kapitol, které jsou členěny do podkapitol, ty dále ještě pro přehlednost do podřazených podkapitol.

První kapitola obsahuje stručný úvod, který poskytuje zejména základní východiska zkoumané problematiky a zároveň vytyčuje cíle práce. Druhá kapitola zpracovává stručný historický rámec zkoumaného tématu. V sedmi podkapitolách je popsán historický vývoj manželských majetkových vztahů v našem právním prostředí, a to chronologicky v jednotlivých relevantních právně historických obdobích – od práva římského až po období nedávno provedené rekodifikace soukromého práva.

Třetí kapitola se věnuje základní charakteristice společného jmění manželů a slouží tak jako výchozí teoretický podklad pro všechny další kapitoly. Základní charakteristika je zpracována především s ohledem na vznik, rozsah, obsah, režimy a s nimi související modifikace, zánik a vypořádání společného jmění manželů.

Jádro celé práce se nalézá především v kapitole čtvrté. Poměrně do hloubky jsou analyzována normativní východiska parita a disparity, konkrétní podoby disparity. Celá kapitola je dále zaměřena na okolnosti, za kterých lze disparitu připustit. Konkrétní okolnosti jsou zkoumány s ohledem na relevantní judikaturu, která je velice významným zdrojem celé práce. Využití disparity v praxi je rozebíráno v kapitole páté.

Kapitola šestá srovnává zvolenou tematiku s ustanoveními zahraniční právní úpravy. Na počátku kapitoly je zařazen nástin možných řešení majetkoprávních vztahů v kontinentálním typu právní kultury, následně je provedena komparace s německým právním řádem s důrazem na společné a odlišné znaky obou srovnávaných úprav. Závěry práce jsou rozpracovány v kapitole sedmé.

Abstract

This thesis is focused on the theme of parity and disparity in settlements of common marital property. The main aim of this work is to analyze the topic of parity and disparity in settlements of common marital property, which is not summarized complexly in professional literature. The thesis is composed of seven chapters, which are divided into sections and subsections.

Chapter One is an introductory chapter which provides the basic starting points and main purpose of this thesis. Chapter Two describes the historical development and conception of common marital property in our legal environment. Encompassing changes from Roman law through to modern Czech law.

Chapter Three contains a short introduction to the topic, the basic characteristics of common marital property together with its creation, termination, regimes, modifications, settlement and methods of settlement are described in the beginning of the text. This chapter is used as a base for all other parts of the thesis.

Chapter Four is the core of the thesis. It will deal with the conditions, reasons and consequences of using disparity in the case of settlement of community property. The topic is analyzed considering the basic normative starting points of parity and disparity. Current judicature is very important source of this thesis and is researched in this chapter. Chapter five looks at using the disparity in practice.

Chapter six compares the main issue with foreign legislation. The possible ways of organizing property relations between spouses in a continental type of legal culture is described at the beginning of this chapter. A Comparison between Czech and German legislature and judicature is the essential point of this chapter. Conclusions are drawn in Chapter Seven.

Klíčová slova/ Key words

společné jmění manželů

common marital property

vypořádání společného jmění manželů

settlement of common marital property

parita a disparita podílů

parity and disparity